

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

VSEBINA.

Vladimir Levstik: Josip Stritar	97	Listek	123
Fran Valenčič: Iz večernih ur	102	Književnost:	
Fran Valenčič: Ve rosne oči	102	Ljubljanska Via Appia. — Janko Rozman: Testament.	
Ivan Cankar: Ministrant Jokec	103	— Korespondenca dr. Jos. Muršca — Aškerc v češkem	
Jernej pl. Andrejka: Črtice izza oku-		prevodu. — N. A. Nekrasov: Komu je dobro v Rusiji? —	
pacije Bosne	108	Pravoslavna cerkev. — Co mēsic dal. — Kako naj se pre-	
Ivan Lah: Iz časov romantike	111	vaja. — N. A. Lejkin. — Ivan Vazov: Utro v Bankja.	
Vladimir: Romar na gori	112	Gledališče in glasba:	
Ing. chem. Jakob Turk: Naš vsakdanji		Slovenska drama. — Slovenska opera. — „Glasbena	
kruh	113	Matica* v Ljubljani. — Srbsko narodno pozorišče in spevo-	
Roman Romanov: Tiho, ljubica, kakor		igre. — Drugo češko „Narodni divadlo“. — Dve češki dra-	
senca	115	matski noviteti. — Dve poljski dramski noviteti. — Zveza	
Spitignjev: Samo nocoj	115	čeških igralcev. — M. Gorkij: Otroci solca. — Leonid	
Vladimir: V spominsko knjigo	115	Andrejev: K zvezdam! — Evgenij Čirikov: „Kmetje“. —	
J. K. Podgorjanski: Milan in Mavricij	116	Hudožestveni teatr v Moskvi. — Gabriel d' Anunzio: Il	
Dr. Vinko pl. Šercl: Iz življenja starih		segno di un tramonto d' autunno.	
Indov	120	Umetnost:	
Roman Romanov: To noč nocoj...	122	Ivan Grohar: „Postojnska jama“.	
		Naše slike:	
		Kondratenko: Noč v Krimu. (Umetniška priloga.) —	
		Evgen Blaas: Prijateljci. (Umetn. priloga.) — Josip Stritar.	
		— Pavel Jovanović: Boško Jugović. — Gvidon Reni: Arh-	
		angelj Mihael. — Luče in Solčava. — P. C. Batoni: Marija	
		Magdalena. — Izkopine na Dunajski cesti. (3 slike.) —	
		Ravnatelj Andrija Fijan.	

PRO DOMO.

V zadnjem času je „Slovana“ opetovano na jako nedostojen način napadel neki ljubljanski politični dnevnik. Ker se uredništvo „Slovana“ sploh ne spušča v nikake polemike, saj je prepričanja, da se v Slovencih vse preveč polemizuje, ubija in uničuje, a premalo dela, zato zavrača tudi te napade le z ignoriranjem. Konkurenčnost in kruhorstvo poraja pač v Slovencih najsmrdljivejše cvetke! „Slovan“ ostane neizpremenjeno prvi in najlepše ilustrovani jugoslovanski mesečnik, ki ga zagajajo naši najodličnejši literati in slikarji. Od p. n. naročnikov pa je odvisno, da se „Slovan“ vzdrži in še popolni. Apeliramo torej vnovič na svoje p. n. naročnike, da poravnajo točno svojo naročnino ter mu pridobivajo novih prijateljev!

Listnica uredništva. Na kritiko Ivana Grafenauerja v 2. zvezku „Doma in Sveta“ o drugi predelani izdaji „Županove Micike“ ne morem odgovarjati, ker pozna g. kritik le Linhartovo izdajo, ne pa tudi Bleiweisove. Vsi napadi na najnovejšo, praktično, diletantovskim odrom namenjeno izdajo „Ž. M.“ padajo na Bleiweisa, čegar besedilo se je domala sprejelo neizpremenjeno. Nova izdaja se je le v tehniškem oziru (v tem pa nima Grafenauer niti diletantovskih izkušenj!) popravila ter so se zatorej skrajšale nekatere dolgoveznosti in zastarelosti. Literarno izdajo more torej izdati Ivan Grafenauer iznova, če hoče, toda — igralci je ne bodo mogli rabiti nikjer!

Fr. Govekar.

KONDRATENKO G. P.: NOČ V KRIMU.

PROF. JOSIP STRITAR.

JOSIP STRITAR.

Slovstvena študija. Spisal Vladimir Levstik.

Kakor vrhovi gorâ nad enolično pokrajino se dvigajo nad človeštvom posamezniki, krepki organizatorji, blagovestniki novega veka.

Zgodovinsko in kulturno lice človeštva je zgolj umotvor, ki ga nevedoma kleše iz nezavedne črede roka umetnika, voditelja in genija. Takšni ljudje so kakor vulkani, v katerih se zbirajo ognjene sile in prodirajo na dan, da jih ni mogoče več zadušiti. Žive svote so, svote vseh tistih skritih stremljenj, rezultatov in zaključkov, s katerimi vodi narava zrno v svoji neskončnosti — človeka, svote, v katerih se vrši usodna izprememba slepega slučaja in breztiernih sil v veličanstvo samodržca — razuma.

Tak mož in reformator je nam Slovincem v prvi vrsti Josip Stritar.

Ilirska misel je padla na skalna tla in ugasnila, kakor mrjo ranorojeni otroci.

Nagrobnico ji je pel Prešeren.

V njem se je spojilo životvorno razpoloženje slovenske duše z zapadno kaljo bajronizma, klasicizma in romantike v umetniško osebnost, ki je ostala sodobnikom napol neumljiva in popolnoma nedosežna; kajti dasiravno mu mili narod

ni odrekal trnjevih lovorik, s katerimi nastilja v tradicionalni zvestobi še danes pota svojih glasnikov, vendar mi utegne malokdo oporekati, ako trdim, da ga kot človeka in pesnika popolnoma umevamo šele mi.

Poprešerenska doba v slovenskem slovstvu ne more utešiti tistega, ki pozna zvezdo, žarečo se ob njenem začetku. Ta doba nam nudi od kraja ginljiv prizor idiličnega življenja tam nekje v deveti deželi, kjer so ljudje brez hude bolezni, brez velike ljubezni, brez mogočnih strasti in brez duhovitih misli; zadovoljno žive in ne kolnejo boga, samo da jim daje vsakdanjega kruha in cvička in vržink v izobilju, tuintam malo golobčkanja in sentimentalnosti, malo navdušenja za solzno majko Slavo brez zamere pri duhovski in deželski gosposti, samozavednih in gostobesednih patres patriae za pastirje in jih varuje nelojalnih izkušnjav, brezbožnih antikristov in hudobnih revolucionarjev. Včasih se dvigne kak mož in zine jezikoslovno; „spravda“ se in razlije svoj žolč po papirju; — to jim je dovolj, da žive brez skrbi in se igrajo narod in kulturo.

Tudi v tej dobi se porajajo možje, ki je niso zaslužili, toda ne najdejo odmeva in izraza

in ostajajo ali v ozadju, ali pa le posredno pripravljajo novim časom pot. Gradivo je pripravljeno; kipi in vre, ali umetnika še ni. Vendar pa se čisti ozračje bolj in bolj; že v Janežičevem „Glasniku“ je opaziti več opredeljene smeri.

V Jurčiču si ustvari umetnost romana prvega pravega zastopnika, dasi prihajajo iz tuje, Skotove šole; oglasi se Levstik in Boris Miran stopi na površje.

S Stritarjem se začinja nova doba; vse sodobno vrvenje in kipenje nahaja v njem odmev, toda ne sili slepo na dan, temveč se čisti, kristalizuje in organizuje. Stritar je vseskozi narava, ki bi v vsakih okoliščinah mogla in morala preosnavljati in graditi in iskati opredeljenih smeri, metode in smotrozavednega izražanja. Z njim je dobil slovenski narod moža, ki je bil po dolgem času prvi zmožen, da obogati slovensko slovstvo z duhom zapadnoevropske kulture in jo spravi na sodobni nivo; Stritar je podrl meje zaostalosti, ki so ločile naše slovstvo od sosednjega sveta in je odprl Slovencu razgled po bogastvu evropskega življenja, iz katerega si še dandanašnji nadomešča vse, kar je prisiljen iskati izven lastnih mej.

V Stritarju imamo posebljen kompromis med Evropejcem in Slovanom; in tudi v tem, kakor v vsakem oziru hodi slovensko leposlovje po svojem duhu še dandanašnji staročastita pota Stritarjevih epigonov.

Narodil se je Josip Stritar 6. dan sušca 1. 1836. v Podsmreki, v velikolaški župniji. Jezik, ki se tam govori, je zdrav, čist in izrazovit in ljudstvo krepko, razborito in delavno. Z rojakom Levstikom je mnogo občeval in čital z njim srb-ske narodne pesmi; njemu je zaupal brz-kone tudi prvi zarod svoje Muze. Marljiv raziskovalec bi nam mogel naslikati tudi tukaj eno izmed tistih prijateljskih razmerij, ki so tako važna in blagodejna za razvoj pesniških značajev in delovanj.

Po dovršeni gimnaziji se je učil na Dunaju starega jezikoslovja. Bil je eden izmed redkih filologov, ki ne okostenijo za mrtvimi črkami svoje vede, temveč znajo iskati iz duševnega bogastva starega veka živo zlato za sedanje življenje; še več, Stritar si je pridobil obenem tudi širok pogled po vsej evropski kulturi in vsaka stran njegovih spisov nam je priča, da je nedvomno najomikanejši leposlovec svojega časa.

Temeljita splošna naobrazba je Stritarju pomagla, da je dobil mesto domačega učitelja. Kot takšen je tudi mnogo potoval, zlasti po Bavarskem in ob Reni, ki jej je posvetil eno izmed najlepših pesmi, kar se jih je zapelo tej reki v svetovni poeziji.

Ko je dobil po dovršenih izpitih državno službo na Dunaju, si je ustanovil v avstrijski prestolici tudi domače ognjišče. Tam se je zbirala okrog njega vedno precejšnja družba mladih literatov, med katerimi se beležijo imena, neizbrisna v zgodovini naše knjige, kakor Jurčič, Kersnik, Tavčar, Levec in drugi.

Ni mi do tega, da bi tekmoval s slovstvenimi zgodovinarji v naštevanju podrobnega Stritarjevega delovanja. Opozoriti hočem le na glavna dejstva in v prvi vrsti na njihov posebni pomen za razvoj slovenske književnosti.

Že v Janežičevem „Glasniku“ se oglašala Stritar s svojimi kritičnimi pismi, s katerimi je storjen prvi korak na polju stvarne leposlovnice ocene.

L. 1866. ugotovi skupno z Jurčičem željo vsega Slovenstva, ko izdasta Prešernove pesmi v novi, dlakocepem preveč popravljene izdaji. Moje osebno mnenje pa je, da ti popravki poezijam nikakor niso bili na kvar; poleg tega se kaže že v tem početju Stritarjevo neprestano stremenje po čistem, gladkotekočem jeziku in po izpopolnjevanju materiala, ki se ga poslužuje književnik v izražanje svojih misli. Knjigi je pridejan krasen uvod iz Stritarjevega peresa, v katerem se nam prvič razlaga veliki problem Prešernove pesniške osebnosti, uvod, ki ima namen, poglobiti razumevanje bralcev s tem, da jim približa pesnika tudi kot človeka. S tem uvodom je Stritar Slovincem Prešerna šele docela odkril, in Stritarjeva zasluga je, da se narod danes zaveda, kaj nam je drobna knjižica Prešernovih „Poczij“.

L. 1868. so izdali Levstik, Jurčič in Boris Miran „Mladiko“, v kateri je priobčil Stritar troje večjih proizvodov: „Svetinova Metka“, „Evelina“ in „Prešernov god v Eliziji“. Krepki in šegavi „Prešernov god“ je tipski umotvor, ki ga čitamo še čez leta in leta z užitkom.

Stritar je modro razvidel, kako zelo je treba Slovincem resničnoliterarnega lista, kjer ne bode optimist-urednik prepuščal slovstva za dirkališče vrtoglavih Pegazom dvomljivega potomstva, temveč bode napravil iz njega torišče resnega dela, ognjišče, od katerega si bode iskalo leposlovje poti do večnih, pravadnozarisanih ciljev. Z ognjevitostjo nepreplašljivega novotarja je izvršil svoj sklep. L. 1870. je prvokrat zazvonil „Zvon“. Seveda je imel Stritar pri tem tudi blago željo, da bi si njegov prijatelj Levstik s sodelovanjem v krogu novega lista gmotno opomogel, toda muhasti Levstik je našel vzroke, da se Stritarjevemu vabilu ni dovoljno odzval. Umevno je, da resnostremeri Stritar med takratnimi razvajenimi lite-

rati, ko se je smatral že za Petrarko, kdor je po-
užil stirinajst svinčnikov in skoval štirinajst rim
ter presenetil nesrečnega urednika s težkoporo-
jenim sonetom, ko slovensko leposlovje sploh še
ni bilo na jasnem, kaj da hoče in kako, ni našel
mного porabnih tovarišev. In zato je bil — morda
v smislu svoje lastne volje — ne le v prvem let-
niku, temveč tudi kasneje sam svoj najmarljivejši
sotrudnik.

Žalostne izkušnje so ga primorale, da je s
koncem l. 1870. „Zvon“ ustavil. To pa ga ni mo-
tilo v lastnem neumornem delovanju in izpopol-
njevanju. Dasi je bival na Dunaju, vendar je z
bistrim očesom zasledoval dogodke v domovini
in plod tega zasledovanja so „Dunajski sonetje“
(l. 1872.). Ti sonetje so nedvomno najboljše slo-
venske politične pesmi, v katerih se dviga rodo-
ljubje in svobodomiselnost Stritarjeva s plame-
nečim navdušenjem na boj proti nezdravim raz-
meram v domovini in tistim, ki so zasejali nji-
hovo kal.

Dasi je bil Stritarjev prvi poizkus z du-
najskim „Zvonom“ jako nepovoljen, vendar mu
je bila važnost tega podjetja tako živo pred očmi,
da je l. 1876. vnovič pričel z izdajanjem svojega
lista. Ni se čuditi, da v naslednjih letnikih daleko
prekaša vse nade, ki jih opravičeno budi že prvi
letnik „Zvona“. Videti je, kakor bi bil hotel po-
dati na ta način Slovencem nekako šolo in aka-
demijo slovstvenega delovanja, tako zelo je na
svojem mestu vse, kar je našlo prostora.

Zaželjenega uspeha mu ni manjkalo niti pri
„Zvonu“, niti se ni njegov naslednik, „Ljubljanski
Zvon“ izneveril podedovanim akademičnim
tradicijam.

V tej smeri se je vršilo delovanje „Zvona“
ali bolje rečeno Josipa Stritarja do zadnje šte-
vilke 1881., ki nam prinaša vest, da „Zvon“ pre-
neha in stopi z novim letom na njegovo mesto
mladi naslednik — „Ljubljanski Zvon“. Tako se
je tudi zgodilo, in novi list, ki je bil v domovini
pač bolj na svojem mestu nego v tujini, je začel
v žarišču slovenskega življenja še krepkejše uspe-
vati; prirastlo mu je mnogo novih moči, dasi ni
manjkalo starih in med njimi Josipa Stritarja, o
katerem smelo trdim, da je podal ravno v „Ljub-
ljanskem Zvonu“ najboljše in najfinejše kritične
plodove svojega peresa.

L. 1887. je začel založnik Bamberg izdajati
Stritarjeva zbrana dela v posameznih snopičih, ki
so končno narasli na sedmorico debelih knjig.

V novejšem času se je posvetil neumorni
pesnik zlasti mladinski književnosti; družba sv.
Mohorja je izdala troje ljubeznivih knjižic za

otroke, ki so sicer različne po vsebini, a vse enako
popularne, prikupne in plemenite po mislih, s
katerimi jih je Stritar nadahnil.

* * *

Ocenjevati Stritarja kot leposlovca danda-
našnji ni več lahko, ko trdimo, da ima vsaka
doba svojo lepoto in svoje forme, v katerih jo
izraža. Borisa Mirana je zadela usoda klasikov:
bil je velik po svojih delih, a velik je in ostane
po delu, ki ga je izvršil.

Njegove pesmi so živa slika njegove duše
in njegovega stremljenja, izraz njegovih srčnih
čustev, tuintam sentimentalne in polne solz in
svetožalja, stroge in lepe po formi in ne le
zložene, temveč tudi zamišljene, tako da po-
staja pesnik ravno zbog tega včasih nekoliko šol-
ski in prisiljen. Duhovite in zanosne so njegove
politične pesmi in obenem polne žarečega rodo-
ljubja, ki mestoma spominja znanih občeevrop-
skih modnih simpatij do Helenov in Poljakov.
To Stritarjevo rodoljublje se sicer neposredno
gubi v kipečih čustvih, a je posredno velevažno
po svojih posledicah. Stritarjevo rodoljublje je
resničen, neprиторjen vzklík čuteče umetniške
duše in pesni tega rodoljubja so daleko vzvi-
šene nad rimano jadikovanje Solzislavov Hejslo-
vanov, ki so pred njim in kasneje razsipali svojo
mokroto tako obilno, da je rodil slovenski Parnas
dolga leta kisló zelje mesto cvetlic.

Kakoršne so Stritarjeve pesmi, takšne so
tudi njegove povesti. Kot pesnik je bil izprva
pevec svetožalja in tudi njegova prva daljša po-
vest „Zorin“, ki spominja po duhu in razpletku
nekoliko na Goetejevega nesrečnega Verterja je
prava slika „solzne doline“, kjer izhlapevajo
solze, prelite nad pozemeljskim trpljenjem toliko
meglo, da delujoče osebe ne vidijo motiviranih
potov in bralec ne značajev in jasnih obrisov teh
oseb.

Da pa se je Stritar počasi otresal tega pre-
tiranega in neslovanskega svetožalja, nam priča
že „Gospod Mirodolski“, slika idilskega živ-
ljenja na kmetih, kakoršno poznamo iz „Župnika
Vejkfildskega“, življenja, v katerem je vse rahlo
in nežno kot filigram, stilizovano kakor okraski
rokobudvarjev francoskih dam in damic izza
dni, ko so gospoda v senci in parfemu burbonske
lilije pasli lenobo in ovčice in karikirali ljubezen
pastirjev. Rahlo in nežno je vse do poslednje
epizodice minijaturne dramice, ki se odigrava v tem
idilskem milieju. Vendar pa se Stritar v tej po-

vesti izogiblje neindividualnih prineskov; „Gospod Mirodolski“ je od prve do poslednje črke delo plemenitega utopista Borisa Mirana, ki bi rad videl svet takšen, kakoršen ni, in ki pravi na drugem mestu sam, da je treba kazati v umetnosti nekako „vzorno sliko“ življenja, — plemenitega utopista, ki le iz najblažjih nagibov ne priznava, da je življenje divja strast, ki si lomi ceste čez drn in strn in dviga in podira samo in nezavedoma svoje cilje in vzore.

Obenem vidimo tukaj, da je Stritar prepojen od stremljenja, vpeljati in uveljaviti klasične oblike; on ni estetik-biolog današnjih dni, temveč glasnik absolutne lepote, razvijajoče se po abstraktnih formulah, estetik, ki bi pač ne soglašal z načelom našega časa, da je lepota zatiranje življenja in umetnost njega olepšavanje.

Najsamostojnejši je Stritar v tretji večji povesti, v „Sódnikovih“, kjer nam podaja tragedijo z glavnim junakom — kmetskim velikašem; Sódnik je poln tiste prirojene, pristne, iz grude vznikle kmetijske oholosti, ki ga strmoglaví po poti zapravljičca v gmotno propast in slednjič celo v zločin, da si mora končno sam končati življenje. Junak sam je risan morda nekoliko pretemno; izvrstno pogodene so pa nekatere stranske osebe, n. pr. drvar Seljan, dasi nam kaže Stritar tudi v tej povesti „vzorno sliko“ življenja.

V svojih dramatskih prizorih podaja Stritar mestoma odlične vzorce bodočim gojiteljem dramske umetnosti, ki je bila tačas še bolj v povojih, nego je dandanašnji. Tudi kot dramatik je spočetka rad segal po staroklasičnih snoveh, a kmalu je iskal in našel dramskih sužetov v vsakdanjem ozračju, med delavci, kmeti, capini, otroci ter je končno spisal svoje velesimpatične „Logarjeve“.

Velevažnega pomena za naše slovstvo je Stritar kot kritik in estetik; ta pomen je vreden najmanj toliko, kolikor njegovo praktično delovanje v slovenskem leposlovju. Kdor bi ga nazval slovenskega Lesinga, bi rekel prej premalo nego preveč.

Njegove „Literarne pogovore“ je še dandanašnji in jih bode vedno mogoče čitati z zanimanjem in s koristjo; v njih je podal Slovencem zgled duhovite in resnične kritike, kritike, ki je rodila velepomembne sadove, dasi je mestoma zelo subjektivna. Tudi ona nam kaže Stritarja kot človeka z mehko dušo, ki si je zasnoval na podlagi te lastne mehke lastno svetovno naziranje in oznanuje čisto individualni nauk ljubezni, dobrote in prizanesljivosti, nauk, ki bi se dal izpeljati le takrat, ako bilo mogoče tudi usodo vtelesiti in po-

slati v ženski institut. On prereka, da blagovest ognja in meča ni sejala samo krvi in solza, temveč vse, kar premore človeštvo kulture in socialnega napredka; on ne veruje, da je dala usoda Slovanom v začetku dni za vse čase jeklo v krepko roko; ne, on poje:

„Ne kri in jeklo, srce svet premaga, —
srce najblažje ima slavski rod.“

In dalje:

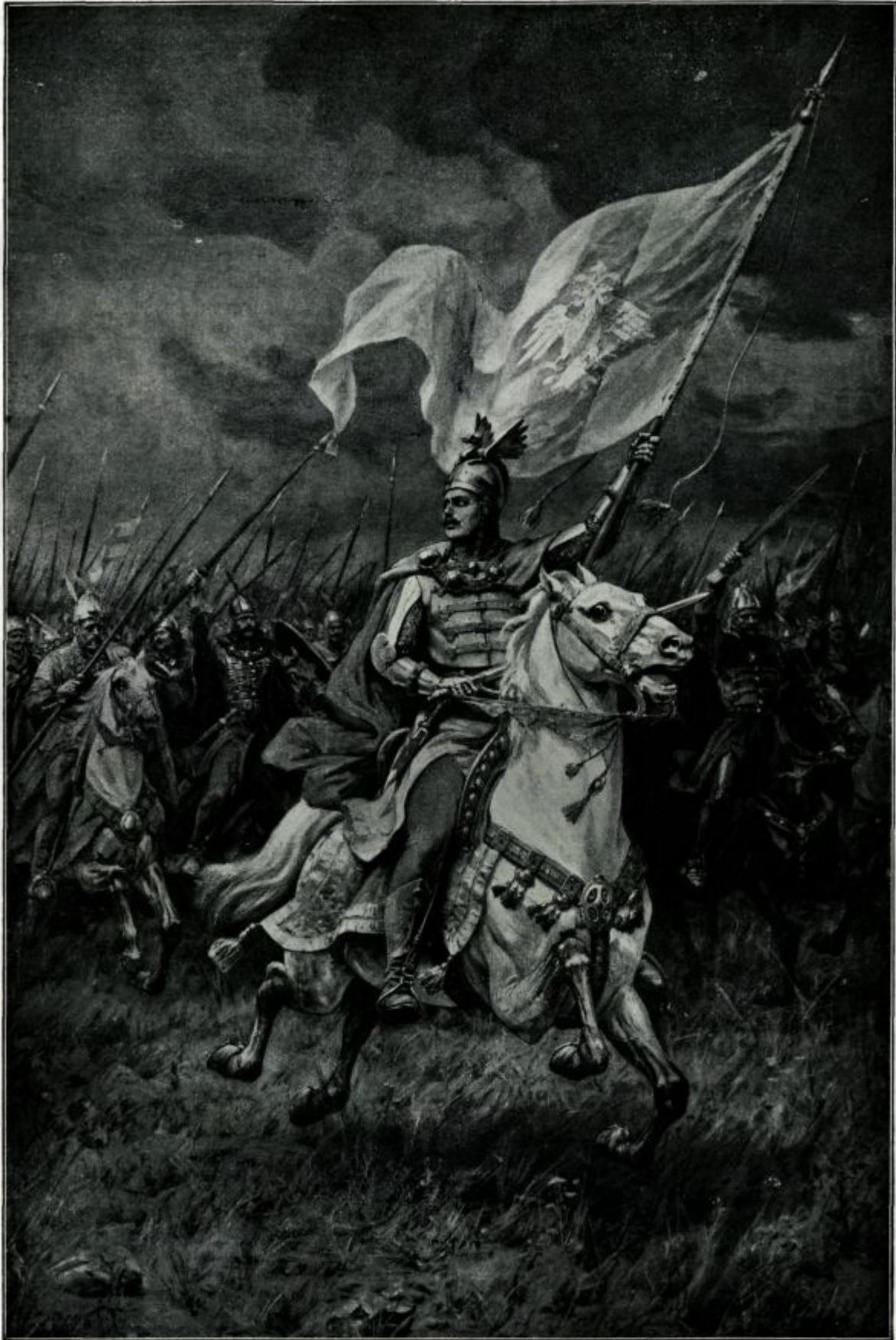
„Človeštvo ena bode naj družina,
rešitelj svetu bode naj Slovan!“

Omeniti je treba tudi, da se Stritar v svojem hrepenenju nadeja mnogoterih ugodnosti od krščanstva, od vere zatiranja in zatrtega, vere lačnega in žejnega, ki ima le nalogo izenačevati njegovo trpljenje z obetanjem materialnih sreč na nematerialnem svetu.

Zanimivo je, kako so se prilagodili Stritarjevi nazori, zlasti v pripovednem leposlovju, duhu modernega časa in temu, kar je manifestirala moderna umetnost z nepobitnimi, dejanskimi dokazi. Posamezna mesta v njegovih „Literarnih pogovorih“ nas prepričujejo o tem, da pisatelj „Zorina“ sicer še vedno ne mara za naturalizem, da pa se — in to po pravici — navdušuje za zdravo lepoto realitike in nam ad oculos demonstrira na Dostojevskem, da človek še vedno piše resnico, ne da bi bil zato nasprotnik krščanstva in antikrist. In resnično! Stritar je bil nastopa Rada Murnika in Frana Govekarja v slovenski literaturi iskreno vesel ter ju je v pismih javno in zasebno bodril in navduševal. Bil je pač toli objektivni, da je tudi v sebi tuji literarni smeri slutil in videl začetek nove lepe dobe v našem slovstvu.

In ko je izdal začetnik moderne slovenske realitike, Fran Govekar svojo knjigo „O te ženske“, omenja v predgovoru neko Stritarjevo čestitko, ki z veseljem povdarja ta razvoj in napredek slovenske lepe knjige. Še zanimivejše pa je opazovati, vkoliko so podobne Govekarjeve „O te ženske“ Boris-Miranovim „Metkam“, „Delam“, „Zoram“ in „Evelinam“.

Poleg svoje kritike, ki je ugladila našemu slovstvu soliden in dejanski razvoj, si je pridobil Stritar neizmernih zaslug tudi v tem, da nam je ustvaril čisto, elegantno in gladko slovenščino, slovenščino, ki more služiti v svoji gibčnosti in fini točnosti izraza smotrom najbolj razvajenih umetnikov, ne pa samo skromnim roditeljem različnih „Dušnih paš“ in „Dobrih pastirjev“.

PAVEL JOVANOVIĆ: BOŠKO JUGOVIĆ.

Zabeležiti je tudi dejstvo, da je Stritar prvi odprl slovenski umetnosti pot v naše liste, ko je pridobil Jurja Šubica in njegovega brata Janeza za ilustratorja „Dunajskemu Zvonu“. Osobito Jurij Šubic je ustvaril k Stritarjevi „Raji“ niz krasnih umotvorov, kar ni samo njegova zasluga, temveč tudi požrtvovalnega urednika, ki si je navzlic gotovo ne presijajnemu gmotnemu stanju podjetja še omogočil, da je pošiljal list mnogim prosilcem tudi zastonj.

* * *

Stritarjeve zasluge je torej še danes nemogoče popolnoma in dostojno ceniti.

V poznih letih, ko ne bo več njega in ne bode nas, bodo natikali častitljivi filologi naočnike, govorili duhovite, težkonoge besede o bivših časih in njihovih možeh.

Govorili bodo in sipali letnice iz rokavov, da jih ne bode razumela živa duša in bodo nosili njih knjige neprečitane na podstrešje.

Drugače pa o Stritarju. O njem bodo morali povedati v prvi vrsti eno, kar bo razumljivo vsem. In to bode resnica, da je Stritar prvi, največji in najpomembnejši organizator bivšega in bodočega slovenskega slovstva.

IZ VEČERNIH UR.

S cekini posut je vesoljni azur,
prišla si, ah, tu si že, ura večerna.
Aleja je prazna, pod tiho platano,
tam me čaka ljubav neizmerna.

Proč, misli prešestne, in proč jaz sam! —
Moja lica blede od srebrne koprene.
Glej v srcu mojem razpaljeno strast,
Glej mi v duši viharje strupene!

Proč, o proč! Ah, ne, ne, daj, privij se, postoj,
saj jaz jug ti bom topli in zgoča ne slana!
Ti ljubezni si hram, jaz bom žrec najsvetejši,
pa na vek ti bom pel: hosijana.

Fran Valenčič.

Nedogledni vsemir in gričev vsakter,
z mesečine je srebrom vsa zemlja pokrita.
Idi, ljubica, proč, glej, tiha je noč,
v črno haljo aleja zavita.

Proč, o proč, glej, krog in krog se zazibal je log
in cvet, širni svet v zadivljene sanje.
Le potok se ne zmeni, šumi in se peni,
zapodi se v tolmun, zadrvi se v kotanje.

VE ROSNE OČI.

Ve rosne oči, kaj me zrete v obraz,
kaj s pogledom me begate trudnim? —
Ah, srčece ti, jaz ne morem, ne morem,
da pokril bi te z blatom ostudnim.

Lic tvojih pomlad, dih cvetja opojni,
glej, potapljam se v sladki omami,
a sreče ni, — preslab sem jaz,
prešibak, da bi čuval nad vami,

Tvoj cvet je lep, a nikdar ne bo moj,
a moj, znaj, pa ustvarjen ni zate.
Vse tvoje bogastvo pohodil bi jaz,
vse nade, livade in trate.

V tvojo dušo izlil bi kesanja grenkost
in zlo, ki ga srce občuti.
Saj veš, da se zruši ti vsa mladost
lahkó v eni sami minuti.

Fran Valenčič.

MINISTRANT JOKEC.

Spisal Ivan Cankar.

(Dalje.)

III.

Jeseni je bilo, ko je obsenčila Jokca temna sila spoznanja, ko je zajokal prvokrat in se prestrašil prihodnosti. Kmalu je bil veder njegov obraz, lahka misel je pozabila na žalost, kakor na neprijetne, neresnične sanje, na dnu srca pa je ostala senca in ni izginila nikoli več.

Jeseni je bilo; rože so ovenele v parku in listje je odpadlo; in Tinka je prvokrat zaihtela v postelji.

Pa je bila pomlad nekoč. Še tako blizu sinoči, zdaj že tako daleč, da so komaj videle oči njeno poslednjo zarjo . . .

Spomladi je bilo, ko se je izprehajal gospod Edvard po parku. Takrat mu je bilo sedemnajst let, velik je bil in slok, njegov obraz je bil dolg in bled, fine in bele so bile njegove roke. Izprehajal se je po parku, odprl je duri in je šel na polje. Kolikor dalj je bil grad za njim, toliko bolj je hitel gospod Edvard; rosen je bil do kolen, če je šel mimo hrasta ob kolovozu, so se mu usule kaplje na rame in lica in gospod Edvard se je zasmeljal. Ozrl se je in je postal in se oddahnil, kakor človek, ki je pobegnil in ne vidi več preganjalcev za sabo. Gradu ni bilo več; skrnil se je za košati park in niti strehe ni bilo razločiti več. Svobodno polje, prostrano, duhteče in nad njim rosno jutranje solnce.

Gospod Edvard se je napotil počasi dalje, s polja po široki ilovnati stezi proti gozdu. Njegove misli so bile žalostne.

Sinoči, po večerji, ko se je vrnil iz parka, ga je poklicala mati v izbo. Ležala je na divanu v lahki obleki, roke gole in noge vzkriž. Edvard je zapazil beli prah na njenih licih, šminko na njenih ustnicah in barvo na njenih obrvih in zoprno mu je bilo.

„Zakaj leži taka pred mano, kakor pred . . .“

In spomnil se je v tistem hipu strahoma, da jo je že mnogokrat videl pred seboj v lahki obleki, z golimi rokami in našminkano in da tega nikoli prej ni opazil. Z gnusom in bolečino je občutil, zakaj je šele v tem trenutku videl svojo mater z drugačnimi očmi.

„Sedi, Edvard!“

Sedel je na rob stola, kakor človek, ki bi se rad kmalu poslovil.

„Koliko let ti je zdaj, Edvard?“

„Sedemnajst.“

„Mislila sem si. Zdaj nisi več otrok, Edvard, mladenič si že in kmalu boš mož.“

Edvard se je čutil osramočenega pod dolgim, brezobzirnim pogledom, ki ga je premeril počasi od nog do glave. Okrenil je obraz in je zardel.

„In lep fant si, Edvard; ni v tvoji družbi tako aristokratskega obraza, ne tako slokega telesa. Čast delaš svojemu imenu.“

Mati se je nasmehnila in tedaj ni bil njen obraz, prej fin, lep in miren, nič več podoben sinovemu. Edvard se ni smejal tako nikoli.

„Glej“, je pomislil nenadoma, „na smehu se pozna gledališče. Kakor da bi še zmirom stala na odru in se smehljala starcem v parketu.“

In tudi ta misel je bila nova in ga je bolela v srcu.

„Zdi se mi, Edvard, da si po razumu starejši, nego po letih. Zato ti ne bo težko, razumeti resno stvar, ki te zanima prav tako kakor mene. Žal mi je, da ti jo moram razodeti tako naravnost in brezobzirno, ampak ti veš sam, da govorim rajša o veselih stvareh in zato je najboljšo, da govorim brez ovinkov. Ti si bil vzgojen razkošno in misliš, da si bogat. Ni resnica.“

Edvard je pogledal z velikimi očmi; mati se je nasmehnila.

„Ne, ni resnica. Najinega ni veliko več nego prazno zidovje; morda je kaj vredno, ampak življenje je še dolgo, moje in tvoje, in v praznem zidovju ne stanujem rada. Tudi ne zmirom v istem zidovju . . .“

Edvardu so gorela lica.

„Zakaj, zakaj to življenje? Zakaj nisva živela tiho? Saj ni bilo potreba razkošja, zame ga ni bilo potreba.“

„Zame ga je bilo potreba. In za tvoje ime. Kolikor večje je tvoje razkošje, toliko večja je tvoja vrednost. Z vsako gostbo, z vsakim balom, z vsakim letovanjem v Nici in v Ostendu sem skrbela za tvojo prihodnost. Denar, ki sem ga razsipala jaz, sem nalagala na bogate odstotke zate. Baron je lep naslov, ampak če je baron natak in živi po natakarsko, je tudi njegovega imena vrednost nevelika.“

Edvard je čutil, kako je rasel v njegovem srcu silen gnus.

„Glej, igralka! Tudi njena govorica je navadna, hlapčevska; in njene misli so bolj nizke, kakor misli dekle in šivilje!“

„Zatorej, Edvard, si zdaj ti moja opora in moje upanje. Ne mislim na tvojo sinovsko ljubezen —.“

Takrat so se srečale njune oči; srd in sram je bil v njegovih, v njenih vesela zloba.

„— temveč samo na tvoj dolg in na tvojo poštenost.“

„Da bi se torej prodal? Povej brez ovinkov: komu, kako in za koliko ceno!“

„Čemu si vznurjen? In — prodati! Kako grda beseda! Ne izpregovori nikoli več te besede! In tudi ne mudi se nikamor; saj si še tako mlad; saj ti brki komaj poganjajo. Ali veš, zakaj je moralo biti, da sem govorila že nocoj o tej pusti stvari?“

„Ne vem.“

„Jutri dobiva zanimive goste; sprejmi jih s častjo in veseljem! Gospa Veilchenblutova in njena zanimiva hčerka. — Poljubi mi roko in lahko noč!“

Edvard se je sklonil, toda roke se ni dotaknil z ustnicami.

Šel je naravnost v svojo izbo, legel je na zofo in je skril obraz v roke. Ne žalosti, ne bolečine — samo neizmeren stud. In stud je bil zmirom večji, ko se je domislil prejšnjega večera. Šumni gostje, veseli, pijani; videl je uprte nase spolzke poglede, čutil je na svojih ramah, na svojih licih spolzke roke in upijanil se je sam. Videl je obraz, kakor mu lepšega in gnusnega ni videl nikoli in poljubljal ga je s pijano strastjo; v megli je videl materin obraz, prav tako lep in prav tako gnusen . . . Ko se je vzdramil, je zastokal in je zasekal nohte v lica. Zastudil se je sam sebi in zdelo se mu je, da je od tiste ure, od tistega večera tudi njegov obraz tako gnusen in surov, kakor je bil obraz, ki ga je poljubljal v pijanosti, in da je tudi njegovo telo tako oskrunjeno, kakor je bilo telo, ki ga je objemal.

Ležal je na zofi in komaj je še mislil na čudno novico, ki mu jo je bila razodela mati. Drugo izgubo je čutil v svojem srcu; in bila je neizmerna in če bi se prodal tisočkrat, bi je ne poplačal nikoli. „Kam zdaj?“ Prazno je bilo okoli njega in poti nobene. In še včeraj, še pred kratkimi urami, so se križale steze in se je lesketalo brez števila svetlih ciljev. Kam zdaj — z otemnelo dušo, oskrunjenim telesom? Kam iz tega nizkega, gnusnega življenja — kje je še le-

pota in upanje? Začutil je v srcu silno hrepenenje, napolnilo ga je do vrha s sladko bolestjo.

Začul je pod oknom, na pesku, drdranje voza in vesele glasove. Skočil je z zofe, zagrnil okno in zaklenil duri, da bi ničesar več ne videl in ne slišal. In vendar je slišal sladek glas, tisti spolzki smeh, ki ga je poslušal s pijano slastjo prejšnji večer.

„Kje je gospod Edvard?“

Od daleč je slišal smeh svoje matere in globok moški glas. Legel je na posteljo in se je odel preko glave. Toda glasovi niso utihnili in naposled je začul rahlo trkanje na durih.

„Gospod Edvard!“

Pomislil je trepetajoč: „Ali bi molčal? Ali bi ji odprl duri in jo vlekkel za lase po koridorjih in po stopnicah in skozi park na cesto?“

Tihi koraki so se oddaljili.

Edvard si je oddahnil; vse telo mu je bilo potno in zaspal ni dolgo.

„Ne več tukaj! Ne več tega življenja! Ne maram več videti njenega obraza, in ne več materinega obraza in nikogar več!“

Pomislil je na svojo mladost in kakor bi jo ugledal prvokrat, se mu je zazdela vsa neizmerno žalostna in pusta. Šum brez veselja, luč brez gorkote; in vse, kar je bilo, vse potopljeno v umazanost in gnus . . .

Šel je ob rosнем, solnčnem jutru iz parka, na polje, v gozd. Hitel je, da bi ubežal gradu in vesel je bil, ko se je skrilo zidovje za park. Čutil je, kako je njegovo srce bolj mirno in bolj čisto.

„Morda še ni vse izgubljeno, morda je še kje lepota in upanje . . .“

Solnce je bilo topleje in je posušilo roso. Kraj gozda je legel gospod Edvard v travo, ki je bila še sveža in hladna, in je gledal v dolino pod seboj, svetlo in prostrano.

„Morda je še kje lepota . . .“

Iz gozda je prišlo dekle, še otrok. Bosa je bila, oblečena v kratko krilo in v jopico s kratkimi rokavi. Gospod Edvard ji je pogledal v obraz in je vztrepetal. Tam je bila lepota.

„Dobro jutro, gospod Edvard!“

Vstal je; nežna, bela lica so se smehljala pod njim, velike rjave oči so mu gledale v obraz.

„Kako ti je ime?“

„Tinka mi je ime; zajutrek sem nesla očetu.“

Gospod Edvard je hotel govoriti, povedati je hotel nekaj zelo lepega, toda jezik mu je bil težak in len in kolena so se mu tresla.

„Zbogom, gospod Edvard!“

Prijel jo je za roko.

„Počakaj, Tinka! — Ali moliš zvečer?“

„Molim.“

„Jaz ne, nikoli nisem molil. In če boš molila nocoj, se spomni še mene. Ali se boš spomnila?“

Njen obraz je bil nenadoma zelo resen in materinsko so pogledale rjave oči.

„Spomnila se bom.“

„Reci: za gospoda Edvarda!“

„Tako bom rekla!“

Držal jo je za roko, za rjavo, razkavo, gledal je na njena bela lica in velik, velikonočni mir je bil v njegovem srcu.

„Kako si majhna, Tinka!“

Zardela je, obraza pa ni povescila in gledala mu je veselo naravnost v oči.

Tudi on je zardel. „In kako si lepa, Tinka!“ je hotel reči, toda začutil je v srcu, da bi bil greh.

„In kako si — dobra!“

Njena roka je vztrepetala v njegovi in on jo je izpustil.

„Ne pozabi, Tinka, kar si obljubila!“

„Ne bom pozabila, gospod Edvard!“

Tišji je bil njen glas in neodločen. Šla je in se ni več ozrla. Gospod Edvard je gledal za njo, dokler ni izginila, majhna in drobna, v svetlem polju.

Vse veselo in razposajeno, vse velikonočno je bilo njegovo srce in zavriskal bi bil naglas od radosti, ki jo je občutil prvokrat. Z lahkimi koraki in vedrim obrazom se je vrnil v park.

„Kaj mi drugi ljudje? Kaj mi njih življenje, čisto ali umazano? Nad njim sem jaz in zunaj njega; ni več mogoče, da bi se me dotaknilo!“

Ko je prišel domu, je poljubil materi roko; ves zardel in vesel je bil njegov obraz, mati ga je pogledala in se je začudila . . .

To je bilo spomladi . . .

In spomladi je bilo, ko je Jokec prvokrat občutil slast hrepenenja; njegovo hrepenenje pa je bilo upanje in verno pričakovanje.

Vzbudil se je o velikonočnem jutru in ni bil vesel. Ne kolača, ne piruhov, ne pomaranč. In drugi fantje imajo vsega dovolj — potic, pisanih piruhov, pomaranč v izobilici. Toda njegovo srce je bilo močno in ni poznalo žalosti, ker ni poznalo veselja.

Ozrl se je na Tinko, ki je prišla od jutranje maše, — in glej, Tinka je jokala.

„Zakaj jokaš, Tinka?“

Začudil se je zelo in še bolj se je začudil, ko je prišla Tinka k njemu in ga je pobožala po obrazu in so kapale na njegova lica njene solze.

„Ti ubogi Jokec! Tako si še majhen!“

Jokec je bil nekoliko hud; ni se mu zdelo, da je manjši od Tinke.

„Zakaj pa jokaš, ker sem majhen?“

„Tako majhen si še, Jokec, in komaj veš, da je danes Velika nedelja!“

„Vem, Tinka! Kedaj sem že vedel! Pogledj, kakšno solnce je zunaj in kako že potrkavajo! kaj ni to Velika nedelja?“

„To je, ti dobri Jokec! — Ampak še lepše boš doživel, vse lepše, Jokec! Ni mogoče, da bi se ne usmilil Bog!“

Jokec je zaslutil, zakaj je Tinka žalostna.

„Saj ni potreba piruhov, kaj bi z njimi?“

Natanko je vedel Jokec, kaj bi z njimi in komaj je izpregovoril besedo, si je zaželel pisanih piruhov in svetlih pomaranč.

„Ti dobri Jokec! — Glej, nekoč smo imeli piruhov in pomaranč in tudi kolač smo imeli. Ti se ne spominjaš več. Takrat smo imeli še mater. Tudi nanjo se ne spominjaš.“

Pogledal ji je v obraz z resnimi očmi, toda ni je videl, gledal je v veliko daljavo.

„Spominjam se nanjo, Tinka. Tako lep je bil njen obraz kakor tvoj. Samo enkrat sem jo videl — in se spominjam nanjo . . .“

„In kakor je bilo takrat, tako bo še nekoč. Jaz vem, Jokec, da boš imel piruhov in pomaranč in vsega v izobilici. Ne bodi žalosten!“

Vzbudil se je oče; Jokec je vstal in se je tiho napravil in je šel k veliki maši.

Kadar je gledal na veliki altar, ki je bil ves v zlatu, ves v luči brezštevilnih sveč in zaviti v meglo opojnega žlahtnega kadila, se je odprlo njegovo srce in zaslutil, skoro zagledal je veliko bleščečo daljavo do nebes. Duhovniki v bogatih, težkih ornatih so hodili ob oltarju, v bleščeči meglji, v luči zlata in sveč, in nič pozemskega ni bilo več na njih. Nič več se ni mogel spomniti, da je srečal kdaj na cesti starega župnika v dolgi starinski suknji in s palico v roki; ni spoznal kaplana, ki ga je videl tolikokrat v šoli, tudi ne duhovnika s podružnice, ki ga je videl časih na veliki cesti v blatnem koleslju, z vpreženim suhim kljusetom. Iz drugega kraja so bili, drugi ljudje — ne več ljudje. In mimo njih in med njimi so hodili ministranti v dolgih rdečih haljah, s čipkastimi srajcami čez halje in rdečim ovratnikom na srajci. Kropilnik v roki, kadilnico, velike mašne knjige z zlatim križem, srebrne kangljice za blagoslovljeno vino. Tudi oni so bili zaviti v bleščečo, dišečo meglo in tudi njih ni spoznal. To niso bili več tisti veseli, glasni fantje, ki so se hodili kopat v potok in ki so igrali v nedeljo za

cerkvijo „moža ali cifro“. Še v obraz jim niso bili več podobni; sveta luč, ki je sijala nanje, jih je prestvarila; Bog jih je videl. In vsega velikega hrepenenja vredno je njih življenje.

To je bilo spomladi, o Veliki noči, ko je Jokec zahrepenel ter se v tistem trenutku sam prestrašil svojega predrznega hrepenenja.

„Nevreden sem . . . greh je!“

In sklonil se je globoko in se trkal na prsi, ko je vzdignil župnik telo Kristusovo . . .

Po maši se je oziral po šatorih, kjer so se svetile pomaranče in kjer so ležali kupoma medeni kolači.

„Da bi le vedel, kakšna je pomaranča; sladka je pač, kako bi bila drugače tako lepa? In Tinka pravi, da jih bom imel nekoč, pomaranč in piruhov . . . in Tinka se nikoli ne laže.“

Gledal je od daleč in si ni upal blizu. Zavzdihnil je in je šel dalje; in ko je prišel mimo cerkve, so se odprle stranske duri in župnik je stopil na cesto. Na njegovem obrazu je bil še odsev svete luči in Jokcu se je zdelo, da je še vsa župnikova obleka polna zlahtnega vonja. Odkril se je in je poljubil župnikovo tenko, koščeno, belo roko.

„Čegav pa si ti, fant?“

„Drvarjev.“

„Zakaj ne greš ministrirat? Oglasi se!“

In župnik je segel v žep in je dal Jokcu desetico in je šel.

Jokec je stal, tiščal je desetico v pesti in ves se je tresel. Tako je uslišal Bog njegovo pobožno hrepenenje. Hitel je domov z žarečim obrazom in je prijel Tinko trdo za roko.

„Tinka! Na, Tinka! Kupi pomaranč in piruhov! Nisi se zlagala; jaz sem vedel, da se nikoli ne lažeš! In veš, Tinka, ali veš, da bom ministrant? Župnik sam je rekel; rekel je: zakaj ne greš ministrirat? Videl me je in je kar rekel! Tinka!“

Obraz se mu je smejal, oči pa so mu bile vse solzne.

„Saj sem rekla, Jokec, da te bo Bog plačal!“

In v novi, preveliki radosti je zahrepenelo silno njegovo srce; spoznalo je nenadoma tesnobo življenja in je zakoprnelo z vernim upanjem v veličastno prihodnost.

„Tudi jaz sem vedel, Tinka, tudi jaz sem vedel! Zdaj vem: saj ni potreba, saj ne sme biti, da bi bilo zmirom tako žalostno! Ne sme biti, da bi ti zmirom jokala! Tinka, kako si ti majhna in uboga! Ampak glej, jaz bom zdaj kmalu mi-

nistrant in potem se bo vse tako lepo izpremenilo. Samo zaradi tebe, Tinka, ker si tako dobra!“

In Jokec je sanjal o Veliki noči velike sanje. Ministrant in nato župnik in nato škof — in vse se je izgubilo v bleščeča nebesa, ki so se svetila pred njim in niso več ugasnila.

Poleti je hodil z očetom v gozd; na jesen je dobil drobno knjižico in se je učil latinščine. Nastopil je svojo imenitno pot . . .

Tako je bilo spomladi . . .

In spomladi je bilo, ko se je vračala Tinka iz gozda z žarečim obrazom in s srcem polnim sladkega, čistega hrepenenja. Stopila je na prag in takoj je videl Jokec radost na njenih licih in vesel nemir v njenih očeh.

„Kaj se ti je zgodilo, Tinka?“

Sklonila se je k njemu in oči so se ji zasolzile.

„Nič, Jokec! Ne izprašuj!“

Jokec ni izpraševal, toda spal ni dolgo tisti večer in vedel je, da Tinka ne spi.

Gledala je v temo in v temi je videla obraz. Lep je bil in bled in velika žalost je bila na njem; in lepe črne oči so gledale nanjo in prošnja je bila v njih: „Usmili se me, moli zame! Reci: za gospoda Edvarda!“ — In sklenila je roke, toda k Bogu so šle besede, misli so šle k njemu, ki je bil ves žalosten in je prosil usmiljenja . . . Zaspala je in v sanjah je stal pred njo in se je sklonil še nižje, čisto blizu, tako nizko, da se je dotaknil z lici in ustnicami. Trepetala je pred njim in strah je bil v njenem srcu in ko je trepetala in ko je bil strah v njenem srcu, se ga je oklepala okoli vratu in ga ni izpustila . . . Še zjutraj je trepetalo vse njeno telo, lica so ji žarela in njene ustnice so bile suhe, kakor od poljubov. Zakrila si je obraz od sramu in kesanja, njeno srce pa je hrepenelo bolj vroče nego poprej in je bilo polno neizmerne radosti . . .

Spomladi je bilo, ko sta se izprehajala po parku, v senci visokih kostanjev, Tinka in gospod Edvard. Izprehajala sta se roko v roko, on velik, slok in gosposki, ona majhna, bosa, vsa skrita v senci.

„Molila si zame, Tinka, zato je takoj ozdravelo moje srce. Takrat sem bil zelo žalosten, ampak ti si me prijela za roko.“

Izza drevja so se svetila okna, gosposka, velika, neprijazna. Tinka se je ozrla tja in ni ji bilo veselo pri srcu.

„Tako sem vesela, da ste me pozdravili; toda . . . ni bilo treba. Hudo bi mi bilo zdaj sami.“

„Zakaj sami, Tinka? Držim te za roko in te ne izpustim nikoli več!“

„Tako gosposko je tukaj, tako sveto; komaj da si upam stopiti na pesek, ki je ves bel. Vse je tuje, meni neprijazno . . . samo Vas poznam, gospod Edvard. Če bi bila sama, bi si ne upala hoditi tod; kakor v cerkvi . . .“

„Ni kakor v cerkvi tukaj, ni sveto! Grd je ta kraj, Tinka, in šele tvoje noge ga bodo blagoslovile!“

„In tam za okni, tistimi velikimi, tam so pač prostrane sobe . . . Nikoli še nisem videla gosposke sobe . . .“

„Ni treba, da bi jo videla; pogledal sem sinoči skozi okno v tvojo izbo in zdela se mi je neskončno lepa. V teh velikih sobah ne more človek misliti lepih misli, ne more sanjati čistih sanj, hladno in prazno je srce. Če bi tebe ugledal v tej sobi, Tinka, za temi velikimi okni, bi te ne videl, bi ne spoznal tvoje lepote. Srečal sem te v gozdu in sem te ugledal takoj in sem ti videl do srca. Za tem zidom, za tem hladnim, belim, človek ne more živeti, ne more . . . ljubiti.“

„Koliko časa še?“

„Tinka!“

„Nič se ne bojim, toda zdi se mi, da ne more biti zmirom tako. Ležem zvečer in si vselej mislim: bilo je še nocoj, jutri se bo vse izpremenilo. Ne bo več tega vrta, tega gradu ne, in tudi ne bo več gospoda Edvarda. Vse je bilo kakor v sanjah . . .“

„Jaz ne mislim nič, ker vem, da bo zmirom tako in zmirom lepše. Jaz vem, da niso sanje; nobeden še ni sanjal tako lepih sanj. Res, Tinka, izpremenilo se bo, kakor se izpremeni jutro v velik dan. In tedaj ne boš hodila z mano v senci; pokažem te ljudem, lepo kakor si, in vsi se bodo začudili. Bolj boš moja tedaj nego nocoj!“

Tinka je povescila glavo in ni odgovorila dolgo. Prišla sta do lope in nista videla več svetlih oken. Mesec je stal nad hribom in je sijal skozi gosto trto. Bel je bil Tinkin obraz v mesečini in čudno izpremenjen, ne več pozemski; človek bi se ozrl nanj kakor na božje čudo in vedel bi, da bi ga oskrnil s poljubom. In tudi v njenem srcu ni bilo več pozemske misli.

„Ali bo kdaj drugače, ali bo ostalo kakor zdaj, ali bo lepše — ni treba na to misliti, gospod Edvard! Nikoli več ne bom tako mislila in tudi žalostna ne bom nikoli več. Zato, ker je zadosti, če je en sam večer tako lep. Če bi bila ena sama ura, bi mislila nanjo zmirom in bi ne bila žalostna, da je minila.“

Gospod Edvard je gledal njen obraz in ni se mu zdel več pozemski; bil je kakor podoba, ki jo je mesečina naslikala v noč: in tudi njen glas, mehak in tih, je bil porojen iz tihe, mehke noči in v njenih besedah je bilo spoznanje, ki se porodi samo ob sveti uri in nikoli več.

Prijel jo je za roko.

„Torej bo večno.“

„In ti boš zmirom pri meni in jaz bom pri tebi, kakor nocoj.“

„Zmirom pri meni, gospod Edvard, in zmirom pri Vas, četudi Vas ne bodo videle moje oči.“

„Žalost je v tvojih besedah, Tinka!“

„Nič žalosti. Samo lepo je nocoj in če nikoli več ne bo lepo, zadosti je, da je lepo nocoj.“

Gospod Edvard je razumel udano žalost njenih misli in uprlo se mu je srce, ki je bilo polno ljubezni.

„Ne tako, Tinka, ne tako! Ne take večnosti, ki je bolečina v nji! Nečem te gledati v spominu, pred sabo te hočem gledati! Zakaj ne zaupaš v prihodnost, kakor zaupam jaz? Sladak je ta večer in jaz hočem, da ostane njegova sladkost za zmirom!“

Tinka se je nasmehnila.

„Za zmirom bo ostala!“

„In da nikoli ne mine ta večer, da boš pred menoj zmirom, kakor si zdaj in da bo zmirom tvoja roka v moji, kakor je zdaj!“

„Zmirom!“

Neodločen in plah je bil njen glas, v njenem srcu pa je bilo upanje tako trdno kakor v njegovem. Zakaj to je bilo spomladi.

Veliko je bilo njegovo upanje in zmirom večje, ko je čutil v svojem srcu njeno plaho, polzaupno vero, ki je ni slišal iz njenih besed.

„Glej, Tinka, saj ti si moje trdno upanje! Ničesar ti ne morem dati, ti si mi dala vse! Jaz sem bil siromak, ves ubožen in nesrečen, predno sem te ugledal. Zdaj sem bogat! — Saj ne veš, Tinka, saj ti nič ne veš, kako žalostno je moje življenje, kako nizko in siromašno v teh velikih sobah! In ni treba, da bi ti povedal! Oskrunil bi te in razžalil! Tinka, kadar pojdeva odtod, ne bom jaz tebe rešil, ne te vodil v radost in svobodo, — Tinka, ti boš rešila mene!“

Ko je videla žalost v njegovih očeh, je približala svoj obraz njegovemu in skoro so se doteknile lica, doteknile so se ustnice.

„Kamor pojdeš!“

„S tabo, Tinka!“

„S tabo!“

To je bilo spomladi.

Vse to je bilo spomladi, ko so rože še cvetele in je šumelo v parku zeleno listje.

(Dalje prihodnjič.)

ČRTICE IZZA OKUPACIJE BOSNE.

Priredil Jernej pl. Andrejka.

(Konec.)

Vnastopnem navaja Drenik še nekoliko podrobnosti, ki se tičejo 10. stotnije in jih ni v zgoraj opisani tesni bojni razpravi omenil. Te podrobnosti sicer nimajo neposrednega vpliva na odločitev boja, ampak nam jasno predstavljajo ovire in težave, ki jih je prenašal 17. pešpolk v Bosni, zakaj v enake položaje kakor 10. je prišla večkrat tudi vsaka druga stotnja tega polka.

Kar se bo tu glede boja povedalo o 10. stotnji, to velja tudi za druge 4 stotnije, ki so krenile v začetku boja skupno z 10. kompanijo na levo stran.

Da je prišlo teh pet stotnij iz soteske na goro, so morale preplaziti 100 metrov visoko skalnato strmino. Nahajali sta se tu pač dve ozki stezici, po katerih so gonili pastirji svojo čredo, a stotnije niso mogle stezici porabiti, ker bi bili vojaki morali korakati drug za drugim. Na ta način bi bila razvrščena ena stotnja na 400 korakov dolgi črti, potratilo bi se bilo mnogo časa, a ta je bil tedaj drag, saj je vendar znano, da ni bilo izključeno, da ustaši dosežejo pred nami višave, odkoder bi bili lahko z največjim uspehom na nas streljali, ali celo valili kamenje. Stotnja je plezala v gručah z vsemi štirimi vodi vstric, stotnik, ki je bil na čelu enega voda, jo je pa vodil. Moštvo si je moralo mestoma obesiti puške okoli života in si pri plezanju pomagati z obema rokama. Plezali so, kar najhitreje so mogli. Neobloženi stotnijski poveljnik je bil merodajen za hojo, obloženo moštvo pa je tekmovalo med seboj, da nihče ne zaostane.

Kako težavno je bilo to plezanje, se razvidi iz tega, da se je poročnik Krušič, močan, mlad mož, ki je bil vrščen v 10. stotnijo, od truda zgrudil in obležal, kakor da bi bil mrtev. Imeli so ga tudi za mrtvega; frajtar, ki ga je hotel vzdigniti, je naznanil stotniku: „Tu se ne more več pomagati, mrtev je in črn po obrazu, mrtvoud ga je zadel!“ Ležal je kakor mrlič, pa ni bil mrtev, temveč v nezavesti. Zdravstveni vojaki so ga počasi zopet oživili in malo pokrepčali, a hoditi ni mogel, nesli so ga na pomočišče; pozneje so ga pripeljali v bolnišnico v Jajcu, kjer je ležal tri mesece bolan; udeleževal se ni več za-

sedbe, pripeljali so ga slednjič v Ljubljano, kjer je počasi zopet okrevail.

Ko je 10. stotnja dospela k polkovniku Prigerju, ki je bil prvi na gori, je ta pokazal stotniku Dreniku 2000 korakov v ravni severni smeri od svojega stališča neki pomol, rekoč: „Ta pomol zasedite! Vi tvorite skrajno levo krilo; ako je mogoče, prekoračite prepad, ki leži pred nami na severni strani in napadite sovražno desno krilo!“ Po kratkem preudarku je govoril dalje in rekel: „Ne, tega ne smete poizkusiti, ker je prenevarno; možno je, da se posreči prepoditi sovražnika, ako ga obdelujete samo od spredaj; vse drugo se bo potem izvršilo samo od sebe.“

Stotnik je zdaj ogledoval zemljišče, po katerem mu je bilo korakati in spoznal, da se morejo tu neopazno bližati pač posamezni vojaki ali male čete, nikakor pa ne cela stotnja; 2000 korakov daleč pomikati se v sovražnem ognju, bi bilo pač nevarno. Krogle iz pušk nam tu niso mogle mnogo škodovati, a toliko bolj so nam bile nevarne bombe in granate iz ustaških topov.

Sovražnik je imel namreč tri topove Krupevega sestava, ki jih je bil postavil na višavah nam nasproti.

Deseta stotnja je bila, dokler se ni pregibalala, zakrita; ustaške bombe so ji frčale čez glavo, a kakor hitro je začela korakati, jo je videl sovražnik.

Stotnik Drenik je preudaril, da mine od izstopa do padca bombe toliko časa, kolikor ga je treba, da se stotnja vrže na tla in se ogne bombi.

Učinek tudi dobro namerjenega strela se je na ta način zmanjšal za najmanj 70 odstotkov. Stotnik je poučil stotnijo, da naj dobro pazi. Na povelje: „Na tla!“ mora pasti vsa stotnja na trebuh, na poveljko: „Vstanite!“ poskočiti kvišku in takoj korakati dalje brez vsakega povelja.

Nato smo se napotili v dvorajdah. Sovražni topovi niso stali vkup, temveč na treh različnih višavah. Stotnik Drenik je korakal s tremi ordonancami na desni strani kolone. Vsakemu izmed ordonanc je odkazal en top, da ga je opazoval. Vsak ordonanca je moral, ko se je pri topu zabliskalo, zaklicati: „Zdaj!“ Potem je zakričal stotnik: „Na tla!“ Na to povelje je padla vsa

GVIDON RENI: ARHANGELJ MIHAEL.

stotnija na trebuh. Stotnik je sam tudi opazoval topove in povelje: „Na tla!“ se je zaslišalo večinoma že pred opozorko: „Zdaj!“

Sovražnik je združil ogenj iz vseh treh topov na našo kolono, a bilo je vedno dovolj časa, da so se vojaki vrgli na tla. Žvižganje bližajočih se bomb v zraku se je natanko slišalo in slednjič, ko so padle na tla, so se tudi vrtele. Smer je bila izvrstna, a daljave sovražnik ni dobro presodil; bombe so frčale večinoma čez glave in so se razpokale bolj ali manj daleč, a vedno na levi strani stotnije, ne da bi bile koga ranile.

Po ravnoisti poti, po kateri je korakala 10. stotnija, so se morale pregibati dve uri pozneje tudi vse druge stotnije našega polka, ko so hitele obkoljeni 10. kompaniji na pomoč. Tudi te stotnije je sovražnik vznemirjal s hitrimi bombami in granatami.

Zasledujemo zdaj dalje prodiranje 10. stotnije! — Ko je ta dospela brez izgub v odkazano ji stališče, se je razprostrela v bojno črto, moštvo se je vleglo in grmovje ga je zakrivalo, da sovražnik ni videl vojakov.

Vstaši so sicer streljali s topovi na našo bojno črto, a zadeli niso zopet nič; bombe so se razpokavale za našim hrbtom na obronku Lisca.

Tudi krogle iz sovražnih pušk so zaradi velike daljave (1000 korakov) malo zadele. Vstaši so imeli malo takih pušk, ki bi bile tako daleč nesle, da bi bile njih krogle nas dosežale in tudi o razsodbi daljav niso imeli pojma.

Pa tudi naša puška, Verndljevka, ni bila zanesljiva na tako velike daljave. Dasiravno so nam bile daljave znane, smo streljali samo v začetku, ko smo imeli sovražnika v gostih gručah pred seboj, z nekolikim uspehom; pozneje so se te gruč razvile na obronku gore v tri tanke vrste, ki so stale ena za drugo; s tem so se povečale tudi daljave in vrh tega so se vstaši zdaj tako dobro vgnezdili, da smo videli samo njih glave. Pri takih razmerah je imelo naše streljanje le malo uspeha.

Na ta način in v tej poziciji je streljala 10. in vse druge stotnije, ki so bile razvite v bojni črti, dolgo časa, ne da bi se bil boj odločil, ustaši so se trdovratno branili v svojem stališču, prodiranje skozi globoki prepad, ki je ločil obe stranki, pa je bilo popolnoma izključeno.

Ko je pozneje 12. stotnija prišla na pomoč, je stotnik Drenik že vedel, da bi pomnožitev bojnikov ne imela dosti uspeha in ker vrh tega tudi ni bilo prostora, da bi se bila raz-

vila, ji je ukazal Drenik, da naj ostane v rezervi v nekem prepadu vzadi za 10. stotnijo.

Dreniku pride zdaj na misel, korakati z 10. in 12. stotnijo v severni smeri, to je na levo proti gozdu, zasukati se potem proti vzhodu in poizkusiti razpršiti sovražno desno krilo; v to svrhu je šel Drenik s štirimi možmi prej na ogled proti gozdu. Sovražnik je to gibanje takoj opazil in začel obsipavati stotnika in njegovo spremstvo z gostimi svinčenkami.

Temu učinku se je Drenik izognil s tem, da je sklenil korakati proti levi po brezdnu, ki se je nahajalo kakih 100–150 korakov za 10. stotnijo. Brezdno pa je bilo neugodno za izvršitev te nakane, ker se je vleklo preveč proti severozahodu in bi vrh tega v slučaju napada hudo oviralo razvoj stotnij v bojno črto; navzlic temu Drenik ni izpremenil svoje nakane. Na potu v prepad je morala stotnija prekorakati 100 do 150 korakov široki breg, ki ji je ležal za hrbtom. Na tem bregu je bila stotnija popolnoma izpostavljena sovražnemu ognju.

Stotnija se ni smela sklenjena pregibati po tem nevarnem zemljišču, ker bi izgubila gotovo preveč ljudi. Preletel je torej roj za rojem ta nevarni svet in v dveh minutah je stala cela stotnija za robom brezdna v eni črti. Sovražnik je med tem gibanjem res streljal kar najhitreje je mogel, in nam ranil dva moža.

Tudi vrhovno vojno poveljništvo je to gibanje, za katero Drenik ni imel dovoljenja, opazilo in ni vedelo, zakaj se 10. stotnija pomika nazaj. Ker je to poveljništvo hotelo, da se prejšnja pozicija obdrži, je dalo znamenje na rog: „Levo krilo naprej!“

Ker stotnik divizionarjevega namena ni mogel vedeti in razsojevati, je smatral za svojo dolžnost, ubogati nemudoma. V 30 sekundah je bila stotnija v svoji prejšnji poziciji.

Nameravano razpršenje sovražnega desnega krila bi se bilo lahko posrečilo, ako bi se bil izvršil ta napad tako hitro in nepričakovano, da bi sovražnik ne bil utegnil motiti tega gibanja in pomnožiti svojega desnega krila. Ako bi se bilo torej posrečilo, zgrabiti sovražnika od strani, ga vreči in hitro zasledovati, potem bi ne bilo težko, potisniti nazaj z višav proti reki Rivi tudi sovražno bojno črto; izhod iz soteske bi bil nato prost in boj odločen že opoldan.

Mogoče je pa tudi, da bi bili te dve stotniji za to izvršitev preslabi; v tem slučaju bi bil nastal vroč boj in njegov uspeh bi bil vsaj tako dolgo dvomljiv, dokler bi ne bila prišla našim pomoč.

IZ ČASOV ROMANTIKE.

Spisal Ivan Laha.

K

5.

(Dalje.)

o je prišel Poljanec drugo jutro po stopnicah, je zaslišal v veži glasen pogovor. Teta Marena je govorila z Goranovim. Predstavila mu ga je, pri čemer se je Goranov nerodno priklonil ter mu samozavestno ponudil svojo veliko mesnato roko.

„Louis Goranov, trgovec,“ je ponovil glasno. Bil je visok in širokopleč, oblastnega vedenja; kadi je viržinko in se neprestano priklanjal, dasi je kazal pri vsem tem veliko nespretnosti.

„Prosim, vstopite v sobo,“ je rekla Marena in odprla dveri. Vstopili so vsi trije.

„Stvar je treba dobro razumeti,“ je začel Goranov, ko je sedel za mizo; stol pod njim je zaškrtal. Položil je roko z viržinko na mizo ter nadaljeval: „Gospod gotovo še ne ve, da gre tu za vodno silo; o tem sem hotel govoriti z gospo. Pri nas imamo dovolj naravnih zakladov, pa jih ne vzdignemo; pogledajte po drugih, posebno alpskih deželah! Brez industrije je dežela danes mrtva. Meni je zelo žal, da mi je odšlo Mlinsko; naredil bi tam tovarno; isto misli storiti sedanji gospodar. Ponudil sem mu zvezo, pa je odklonil, ker ima že svoje družnike — Nemce in Italijane. Včeraj pa sem bil pri Vraniču . . .“

„Pri Vraniču?“ se je začudil Poljanec.

„Da, on ima smisel za take reči. Mi bi naredili vso stvar v dolini; boljši prostor je tam in v domačih rokah ostane.“

„To je resnica“, je vzkliknil Poljanec, „dobra misel je to, kajti kraj je brez zaslužka. Veseli me zelo, da so se našli ljudje, ki so se lotili dela.“

„Da“, je rekel Goranov, „vidite, to je prav. Toda pri nas je težko boriti se z ljudmi, ki tega ne razumejo. Povabil sem inženirja k sebi, da začnemo kaj večjega. Prva stvar je seveda vodna sila.“

„Toda stvar je riskantna“, je pripomnila Marena; „gozd je razdeljen in vprašanje je, čegava je voda, sinova ali moja. Prodati ga sama ne smem.“

Goranov je nekoliko pomislil, pogledal v stran in rekel:

„To je vseeno. Jaz sam se pogovorim z njim. Mlinskemu pa ne prodajajte; nevarno je, spuščati se v kupčijo z židom.“

Videl je, da je Marena previdna in zelo nezaupna ženska.

„Kako vam ugaja na Dolenjskem?“ je vprašal Goranov Poljanca in prižigal viržinko.

„Zelo mi ugaja“, je rekel Poljanec, „samo gospodarsko stanje je slabo.“

Goranov se je posmejal. „Revščine dosti, res; mnogokaj tudi ni tako, kakor se vidi. Ljudje se ne morejo odvaditi nekdanjim časom, a to bodo morali . . .“

„Dà, morali,“ je priznal Poljanec.

„Staro, staro, govore vedno“, je pripovedoval Goranov s prezirljivim smehom. „Stari časi, pravijo. Hm, od tega nihče ne živi. Tem ljudem se niti pomagati ne da; pravijo, da ne potrebujejo nič novega, niti gospodarstva nočejo izboljšati, niti za drugo se ne pobrigajo, in pri tem umira vse. Težko je z njimi; ne vem, kaj imajo od starine. Marsičemu so krivi sami.“

„Dolenjec je idealna, nekako pesniška duša“, jih je opravičeval Poljanec, „pripovedujejo si bajke iz starih časov in zde se jim lepe in žive v njih. Ne moremo jim zameriti. Rajše ostanejo v revščini, samo da lahko zvečer prižge mirno svojo pipo pred domačo kočo in da govori o lepih starih časih. Konservativci so, bi rekel.“

„Hm, kaj jim to koristi,“ je začel čez čas Goranov, ko da je premislil Poljančeve besede. „Kadar pa ga sila spodi z doma v Ameriko, takrat se mora privaditi mestu. Ali je to boljše, ko bi vendar doma dosegli isto? Naj bi govorili o starih časih, pa tudi imeli boljše čase, kakor so bili stari! Naprednega duha jim nedostaje, da bi izkoristili svojo zemljo.“

„Treba jim je torej pomagati“, je pritrjeval Poljanec. „Odprite jim oči, pokažite jim nove poti!“

„Saj to so moji načrti, toda ljudje mi ne verjamejo. Po vsej sili hočejo priklicati nazaj stare čase in najrajše imajo, da se jih pusti pri miru. Pri tem ne vidijo, da živimo že zdavnaj v drugih časih.“

„Sezidajmo jim tovarnen, delali bodo radi, in vprašanje je rešeno,“ je rekel Poljanec. Goranov ga je mirno pogledal.

„Ali tu je tisoč ovir in predvsem ni kapitala. Mnogo jih je, ki sede na svojih tisočakah in

premišljajo, kam bi ž njimi, da jih kdo ne ukrade. Delati iz denarja denar, tega ne razumejo. — Vranič je moder gospodar," je opomnil Goranov po malem prestanku.

„Dà, včeraj sem bil pri njem. Lepo je začel!“

„Z njim bi se dalo delati. Grajščina leži na lepem kraju, a za tovarno je neporabna. Kdo je včasih mislil na to! Vse se je delalo pač v duhu časa, in tako je treba tudi sedaj.“

„No, gotovo, toda prehod pride polagoma. S silo ne dosežete ničesar.“

„Zdi se mi, da se tudi vam smili poezija," je rekel Goranov in se posmehnil . . . „Ali ne čitate, da je nova generacija že čisto drugačna, da se vsa modernizuje in da izginja vse tisto, kar smo včasih imenovali narodno — in je ostal le še lep spomin, drugega nič . . .?“

„V enem oziru sem to vedno obsojal; tradicije nam morajo biti svete," je rekel Poljanec, kot da ga je sram pripoznati, da ljubi svoj narod in vse, kar ima ta narod svojega in kar nosi seboj iz starih časov.

„Vidite, saj sem vedel“, se je smejal Goranov, „in vendar je prav, da je mlada generacija drugačna in tudi naravno je to. Rodil jo je novi čas in jo pripravil zase. Pravijo, da s tem izginja poezija! Dandanes ni čas na to misliti. Kaj je pravzaprav to „poezija?“ Poezija je lenarjenje in veselo življenje, to pa je možno tam, kjer je bogastvo. In nazadnje, kaj imamo od poezije, kdo postane od nje sit? Pravijo, rešimo narod, pa pojo, pišejo romane in pripovedujejo pravljice. Hm, kruha mu dajmo na svoji zemlji, to je rešitev naroda!“

Deloma je Poljanec pritrjeval Goranovemu, a videl je, da o poeziji Goranov ravno toliko razume, kolikor Lizika o filozofiji in o filozofih.

„Z modernizacijo," je rekel, „je prišla tudi degeneracija in to sem obsojal; zato mi mladina ni ugajala v vsem.“

Goranov se je zasmel.

„To pa zato, gospod filozof, ker je prišla modernizacija iz tujine, ker se nismo prenovili sami iz sebe. Sicer je to naravno, po duhu časa

neizogibno, kakor še marsikaj, kar pride. Sicer pa industrija ne jemlje ničesar, samo daje; kdor hoče, lahko ohrani svoje.“

„Kam smo prišli!“ je vzdihnila teta Marena, ki je bila molče poslušala ves pogovor.

„Da, to je storil napredek," je rekel ponosno Goranov, „svet hiti naprej. Jaz si predstavljam naš narod kot priletnega moža, ki s počasnimi koraki stopa po cesti in modruje o starih časih in se ne meni, da lete cele mlade trume mimo njega. Zato se bojim, da ga podero in pohodijo, počasneža . . .“

„To se pač ne zgodi“, je pripomnil Poljanec in se nasmehnil. Spoznal pa je, da ima Goranov precej obzorja.

„Kaj je vse novega po svetu“, se je čudila Marena, „kdo ve, kaj vse! Mi pa smo živeli, in kdo je kdaj mislil na to, kar je prišlo zdaj. Niti vajinega pogovora ne razumem.“

„Zato je pa tako, ker ni nihče mislil na bodočnost," je govoril zopet s ponosom Goranov. „In zdaj, ko je prišlo, nenadoma, bežimo, mesto da bi mislili, kako bi popravili kar je zamujeno. Prilagoditi se moramo časom, sicer . . .“ in pogladil si je brke na vsako stran ter zopet prižgal viržinko.

„Vse bo pomrlo, kar je starega in šele potem bo moglo postati drugače," je začela Marena . . . „Sama fabrika je sedaj, vse dela fabrika, obleko, vino, vse . . .“

„Tako, dà," je pritrnil Goranov, „svet je napredoval in bo še“. Pogledal je na svojo veliko uro in dejal:

„Torej glede vode, gospa, se pogovoriva pozneje. Premislite si dobro!“ Vstal je in odhajal. Marena in Poljanec sta ga spremila na dvorišče; poslovil se je s smehljajočim licem; hlapcu, ki je držal konja, je dal napitek, sedel je mogočno v koleselj in pognal. Med vratmi se je še enkrat na daleč odkril — in voz je zdrdral po cesti.

„Čuden človek je ta Goranov“, je opomnila teta Marena, „pa še čeden v obraz!“

„Podjeten mož, praktičen trgovec," je odgovoril Poljanec in odšel čez dvorišče.

(Dalje prih.)

ROMAR NA GORI.

V sive dalje mrje koprnjenje,
v sive dalje glas zvonov hiti,
v sive dalje mi kopnijo ceste,
v sivih daljah sreče ni in ni . . .

Vladimir.

EVGEN BLAAS: PRIJATELJICI.

UNIVERSITÀ DI LUBIANA

LUČE V GORNJI SAVINSKI DOLINI.

NAŠ VSAKDANJI KRUH.

Spisal ing. chem. Jakob Turk.

Kavijar je najbolj zgoščeno in vsled tega neobičajno tečno naravno živilo. V kavjarju je namreč — poleg 38% vode — 31% dušikovih snovi (beljakovin), 6% dušika prostih organskih snovi, 16% tolšče in 9% rudninskih snovi (soli). Kavijar je torej zelo bogat na hranilnih snoveh. Dušikovih hranilnih snovi pa je v njem več, nego v kateremkoli drugem naravnih živil. Zato pa je kavijar bolj dražilo, nego živilo in to posebno za ljudi, ki so se vsled predobrega in preburnega življenja že precej izživeli. Kot ljudsko živilo pa ne pride kavijar do nobene veljave, ker mu je cena previsoka. —

Najvažnejše in najboljše izmed vseh animaličnih živil je mleko. Saj ga tudi ni drugega živila — ne izvemši jajec — v katerem bi bile hranilne snovi tako primerno zbrane za človeško hranjenje, kakor ravno v mleku. Še posebna važnost mleka pa leži v tem, da služi za prvo in izključno hrano novorojenemu človeku in tako-rekoč za poslednji živež osivelemu, na robu groba stoječemu starčku. A tudi vsi ostali civilizirani

ljudje se hranijo z mlekom in iz njega napravljenimi izdelki.

Ne bomo si belili glave, kako in iz česa nastaja mleko v živalskem in človeškem telesu, ker to delo lahko z mirno vestjo prepuščamo učenjakom, ki pa so še različnega mnenja. Nam zadostuje namreč vedeti, da je mleko izloček mlečnih žlez.

V bistvu se ne razlikuje veliko mleko od mleka. V vsakem mleku, in naj izvira od katerekoli vrste sesalcev, so namreč iste hranilne snovi. Prav tako kažejo različne mlečne vrste slične lastnosti in služijo popolnoma enakim namenom. In da moremo vendarle govoriti o različnosti raznih mlečnih vrst, prihaja odtod, da se loči mleko raznih sesalcev drugo od drugega po duhu in okusu, kakor tudi po množini hranilnih snovi, ki so v njem. Tako n. pr. je mleko mesojedcev navadno okusnejše od onega rastlinojedcev; zato je pa mleko nekaterih zadnjeimenovanih bogatejše na tolšči in torej tečnejše od onega prvoimenovanih sesalcev. Razlike v tem oziru obstojajo sicer tudi med mlekom sesalcev,

(Dalje.)

ki se slično hranijo. Tako n. pr. je osličje in kobilje mleko zelo vodeno; ovčje in kozje mleko pa izvanredno bogato na toišči. A ne le posamezne vrste sesalcev dajejo mleko različnega sestava, duha in okusa, ampak tudi mleko ene in iste vrste sesalcev in celo istega posameznika (individuuma) ni vselej enako, ampak se izpreminja od časa do časa po svojem sestavu. V tem oziru ne odločuje namreč edinole vrsta sesalcev, ampak tudi njih pasma, starost ter način hranjenja in življenja.

Sveže mleko je belahasta, rumenkasta ali pa sivkasto-modra, čudno dišeča in prijetno sladka tekočina. Kakor velika večina animaličnih živil, sestaja tudi mleko ponajveč iz vode in sicer je je 81 do 91%. Poleg vode vsebuje mleko beljakovine (sirnino, albumine in laktoproteine), potem toiščo, mlečni sladkor in rudninske soli. V mleku pa so tudi razni plini, kakor ogljikova kislina, kisik in dušik.

Ako se sveže mleko skuha, izpremeni nekoliko svoj okus in poleg tega tudi porumeni; v ostalem pa se kuhano mleko veliko ne razlikuje od sirovega. Čisto sveže ali pa dobro ohranjeno amfoterno t. j. kislasto in obenem osnovno (alkalično) mleko se ne zakuha. Kakor hitro pa mleko nekoliko pokisli, oziroma se reakcija mleka izpremeni v odločno kislino, je znak, da je del mlečnega sladkorja že razpal in da je iz njega nastala mlečna kislina, in tako mleko se zakuha, dasi je še sladko ter ima nekuhano vid popolnoma svežega mleka.

Če pa mleko nekaj časa stoji pri običajni sobni toploti, izloči se toišča na površju mleka. Poleg tega se vgnezdijo v mleko razni organizmi, ki izpremene mlečni sladkor v mlečno kislino in deloma toiščo v masleno kislino. Mleko se torej skisa in obenem zgosti, ker se izloči iz njega sirnina. Kislino mleko je sicer priljubljeno živilo, vendar ne želimo vselej, da bi se mleko skisalo. Posebno pa ne želijo kaj takega mleko-tržci, ker zanje velja skisano mleko za pokvarjeno, ker ne dobe vedno in povsod zanj odjemalcev.

Z umnim ravnanjem je dandanes mogoče ohraniti mleko dolgo časa sveže in sladko, kar je seveda velikega pomena, ker je sveže mleko vsakdanje živilo vseh civiliziranih ljudi in se prav lahko in hitro pokvari.

Prvi in glavni pogoj, da se mleko vsaj nekaj časa ohrani dobro in sveže, je snažno ravnanje z njim že v hlevu pri dojenju in pozneje pri hranitbi. Zato morajo biti posode, v katere se doji in se v njih mleko hrani, skrbno umite,

osebe, ki dojijo, snažne, vime omite, prostori, kjer se doji, zračni itd. Poleg tega se mora tudi gledati na to, da ne pridejo nesnažne in smrdljive hlevske snovi v mleko, in da se mleko po možnosti hitro odnese iz hlevskih prostorov. Toda še tako snažno ravnanje z mlekom ne koristi za dolgo in zato se moramo posluževati za ohranjanje mleka tudi radikalnejših sredstev. Najboljši do zdaj znani sredstvi za konserviranje mleka sta hlad in gorkota. V hladu se, kakor smo že slišali, mikroorganizmi ne morejo razvijati in ploditi; višja toplota pa jih zamori in uniči, in ravno mikroorganizmi so vzrok, da se mleko pokvari.

Pri nizki stopinji toplote se ohrani mleko dolgo časa sladko in sveže, in zato v modernourejenih mlekarnah mleko hlade, preden ga pošiljajo v bližnja ali daljnja mesta.

A tudi gorkota deluje prav dobro in zato se v nekaterih mlekarnah mleko tudi pasterizira t. j. nekaj časa stoji pri 60. do 70. stopinjah Celzija potem se v neprodušno-zaprlih posodah izroči svojemu namenu. S takim ravnanjem se bakterije v mleku deloma zamorijo, deloma pa izpremene v trosi (trpežne razplodne bakterijske oblike), ki rabijo dalje časa, da se zopet preobrazijo v delujoče bakterije. Mleko postane skoraj sterilno in se — ne da bi kaj izgubilo na svoji dobroti — nekaj časa ohrani nepokvarjeno. — Tudi naše gospodinje že dolgo vedo, da se otopljeno mleko dobro drži in zato topijo mleko zvečer, da ga zjutraj porabljajo h kavi in da se jim čez noč ne pokvari.

Za konserviranje mleka se priporočajo tudi razna kemična, oziroma razkužna sredstva. Taka sredstva so: soda, dvojno-ogljikovokislina natrij, žgano (živo) apno, boraks, borova in salicilova kislina, vodikov nadokis in formaldehid (formalin).

S sodo, dvojno-ogljikovokislino natrijem in z apnom se pač kislina za nekaj časa zaduši, bakterije se pa ne zamorijo, ampak delujejo naprej in iznova okislijo mleko, ki se končno popolnoma skisa.

Boraks, borova in salicilova kislina ter vodikov nadokis so razkužila, ki pa po zatrdilu raznih veščakov ne vplivajo v dopustnih množinah posebno pogubonosno na razne, v mleku naselivše se bakterije in jih vsled tega ni mogoče priporočati. Raba vseh teh snovi za konserviranje mleka se mora zabraniti že zaradi tega, ker imajo z mlekom opraviti največ osebe, ki jih sploh pravilno ne znajo rabiti.

Jako važno ohranilo za mleko pa zna postati formaldehid, ako se uresničijo vse vrline tega sredstva, ki mu jih pripisuje izobraženemu svetu dobro znani učenjak prof. Behring. Profesor Behring trdi namreč, da se z malimi množicami formaldehida mleko popolnoma razkuži in da je tako razkuženo mleko neškodljivo človeškemu zdravju in da poleg tega tudi prav nič ne izgubi na svoji dobroti. Prof. Behring sploh ni za to, da bi se mleko s kuhanjem razkuževalo, ker meni, da se s kuhanjem ne uničijo le bakterije, ampak tudi okužitvi protivne snovi, ki so v mleku in ki so potrebne v človeškem telesu,

da se uspešnejše ustavija boleznim. Po Behringu bi se moralo torej s formaldehidom razkuženo mleko sirovo uživati. Kaj je na stvari, pokazala bode šele bodočnost. Če se pa uresničijo Behringova zatrdila, potem imamo v formaldehidu izborna sredstva, s katerim se bomo lahko uspešno borili napram tuberkulozi (jetiki), ki zahteva izmed vseh bolezni največ človeških žrtev. Danes vlada namreč splošno mnenje, da se okuži človek s tuberkulozi že v zgodnji mladosti in to večinoma z mlekom od tuberkuloznih krav, ki so tej bolezni vobče jako podvržene.

(Konec prihodnjic.)

TIHO, LJUBICA, KAKOR SENCA . . .

Tiho, ljubica, kakor senca
šel je mimo tvoj spomin,
gorko je vstalo v srcu kot plamen,
živ ogenj vzplamtel je sred srčnih globin.

Ah, zaplamtelo, ah, zagorelo,
znižalo se in izginilo —
s srčno temino se tisoč smrti
zopet zedinilo.

Da, ti si zame tisočkrat mrtva,
samo še samotni spomin
tod mimo gre kakor senca samotna
iz smrtonočnih temin . . .

Roman Romanov.

SAMO NOCOJ.

Samo nocoj ne hodi še od mene,
tako je bled nad Krko lunin soj
in noč je smrtnotiha . . . Ne, ne hodi še
samo nocoj! . . .

Daj, skloni k meni se, še zadnjikrat
naj pod poljubi usta drgetajo, dragi moj! . . .
Še zadnjikrat naj govoriva o ljubezni
samo nocoj! . . .

Dehtijo rože tam na vrtu in resede . . .
Zakaj tako je bled obraz ta tvoj? . . .
Oko je rosno? . . . In ti greš? . . . Ostani še,
ostani
samo nocoj! . . .

Tema je . . . Že za lese temne, črne
peljal srebrni mesec zdajci svit je svoj! . . .
Ne hodi še, ne hodi! . . . Daj, uživajva ljubav še
samo nocoj! . . .

Spitignjev.

V SPOMINSKO KNJIGO.

Če žar je v očeh in če v krvi je strast
in volja ponosna je misli kraljica,
svobodna je duša, kot jadrna ptica,
kot gora šumeča, kot morja propast . . .
Pogum, drug! In vedra naj bodo ti lica:
vsja sreča na zemlji je silnega last!

Vladimir.

MILAN IN MAVRICIJ.

Novela v pismih. Spisal J. K. Podgorjanski.

IX.

7. julija 1898.

(Konec.)

Torej si res popolnoma pozabil svojega Mavricija? Zaman čakam odgovora že nad mesec dni na svoje zadnje pismo; sicer je bilo resno, a žaljivo ne. Trdno sem bil sklenil, da ne pretrgam prvi tega molka, ki je nastal med nama — in to ne po moji krivdi — toda več ne morem trpeti. Razne slutnje se mi pode po možganih in zelo se bojim, da se Ti je pripetilo kaj hudega. Poznam Tvojo razburljivo, naglo naravo, poznam Tvojo neizkušenost, Tvoje srce in prav lahko je mogoče, da si zabredel v močvirje, iz katerega Te bode težko rešiti. Koliko sem Ti včasih prigo-varjal, saj veš, ko sva hodila v mehkih, čarobnih pomladnih večerih po beli cesti iz Dubrovnika v Gruž, da bodi mož, mož, katerega ne spravi vsak plamteč pogled iz ravnotežja, vsaka pikra besedica iz hladnokrvnosti! Pa malo so zalegle moje besede.

Ko prejmeš te besedice, ki niso graja, ampak le prijazen prijateljski opomin najdražjega prijatelja — kakor si včasih dejal — ne odlašaj odgovoriti. Povej mi, da si zdrav in vesel, da so bile torej moje zle slutnje popolnoma neosnovane . . .

Fani je vsa prerोजना. Skrbno pripravila svojo ženitno opravilo, da se kar čudim, kako more toliko narediti zase, ko ima vendar obilo posla s svojo pošto. Nikar ne misli, da živimo v kraju, kamor le vsako četrletje zaide kako pismo ali razglednica! Marljivo šiva, veze, plete in pomerja, kakor je to v navadi o takih prilikah. Drugo pomlad, ko mine leto žalovanja, se poročiva in podoba je, da dobim ljubko ženico in skrbno gospodinjo. Njeni starši so sicer premožni kmetje na Krasu, toda dote ji ne bodo dali, da bi bilo imena vredno, kajti njihova družina šteje devet glav. Sploh pa bi tudi ničesar ne vzel, saj imam sam vsega dovolj. Minoli teden sva jih posetila; prav ljubeznivi ljudje so. Že danes Te opozarjam na dano besedo, da mi boš pri poroki za tovariša, da ne bo takrat, ko bo stvar godna, nikakih izgovorov.

V četrtek sem bil v Ljubljani in na Selu. Gidran je moj! Za borih dvesto goldinarjev sem si pridobil krasnega konja. Ogle dal sem si

lepo se razcvetajoče mesto in odposlal nekaj razglednic — največ seve Fani; jedno tudi Tebi iz jeze brez podpisa in z izpremenjeno pisavo — kaj ne, to je bilo krvavo maščevanje. Haha! človek je včasih nehote in nevede smešen, dà, celo otročji! Ko sem vse to opravil, krenem proti kolodvoru. In veš, koga sem srečal? . . . Vidko. S svojim možem je šetala po Zvezdi, lepa in cvetoča, lepša kot nekdanj. Sama bogata, je dobila tudi bogatega moža, ki leze nenavadno hitro po uradniški lestvi navzgor in je dosegel že odlično mesto v socialnem življenju. Ljudje baje zavidajo njo in njega. Koliko je ta zavist opravičena, sicer ne vem, vem pa, da mi je odzdravila z onim ljubkim, sladkim smehljajem kot nekdanje dni. Pri tem pa me je pogledala, nekoliko zardevši, s polnim pogledom, kakor pogleda bitje, katero nima pege na sebi, kateremu ne more nihče očitati ničesar. Pa pustimo spomine nekdanjih dni — sedaj je prepozno. Nova sreča se mi obeta; če jo dosežem, pokaže bodočnost . . .

Z novim sedlom stopa Gidran ponosno in gizdavo kakor kmetiški fant, ki sme prvič s smodko „erzenko“ med svoje starejše tovariše pred cerkev. Sprva se mu je zdel novi hlev nekoliko čuden, toda kmalu se ga je privadil. Sedaj ga učim voziti. Seveda mu je vožnja neumna novotarija, katere se noče in tudi ne more privaditi — najrajši bi hodil le po zadnjih nogah — pa ker je pohleven in razumen, ne bo moj trud zaman.

Samo enkrat sem bil na pošti z njim in sedaj ve za pot skoraj bolje nego jaz. Pod ko stanjem ga privežem in potrpežljivo me čaka.

Kakor vidiš, mi ne manjka zabave in razvedrila, samo Ti mi delaš nepotrebno preglavico s svojim, meni neumevnim molkom!

Bolnikov imam malo in prav je, da jih ni več. Kaj ne, čuden doktor, ki si ne želi mnogo bolnikov?! Če pa Ti povem, da vlada beda in revščina skoraj povsod, kamor me kličejo, tedaj me umeš lahko, čemu tako govorim. Mnogo krepkih in čvrstih ljudi je v Ameriki, da si kaj prislužijo in rešijo svoje domove dolga; doma so večinoma le stari, nadložni ljudje in otroci, ki čakajo da odrastejo in pohite za svojci preko oceana. Za svoj trud in često tudi

P. C. BATONI: MARIJA MAGDALENA.

za zdravila ne računim seveda ničesar; pogosto pa se pripeti tudi, da moram sam seči v žep! Tega pa ti ne pripovedujem zato, da bi se hvalil ali pa pritoževal; nè, ampak le, da vidiš, kako človek sam sebe slepi s praznimi upi. Meni je zadostno plačilo zavest, da sem storil dobro poleg svoje dolžnosti, prav tako kakor poje pesnik: „Nè samo, kar vелеva mu stan . . .“

Piši in ne odlašaj!

Tvoj
Mavricij.

X.

23. julija 1898.

Teško nalogo si mi dal, zelo težko; ne vem, če ji bom kos. Jaz naj Ti razložim, kaj se je zgodilo s Teboj v tem času, jaz, ki živim daleč proč od Tebe? Drugemu bi se smejal v obraz, Tebi pa, svojemu pobratimu, se v tem trenutku smejati ne morem in ne smem, dasi zahtevaš skoraj nemogoče stvari. Ali meniš, da si že dovolj čvrst in krepak, da lahko čuješ stvari, ki Ti gotovo globoko sežejo v srce, ki Ti ponove nekdanje rane? Kot prijatelj in zdravnik sem dolžan skrbeti za Te in nikakor bi si ne mogel odpustiti, ako bi s svojo povestjo škodil Tvojemu rahlemu zdravju. Pa, ker me prosiš in sem tudi uverjen, da ima moja beseda vendar nekaj veljave pri Tebi, izvedi, kar so mi sporočili tvoji tovariši.

Z demonsko močjo Te je bila upregla ta krasna ženska, ta Teodora, v svoj jarem. In danes, ko je že vse pri kraju, ko je minul pusti sen, v katerega Te je bila zazibala za nekaj tednov, trdim smelo, da ni nikdar imela niti trohice ljubezni v svojem srcu. Njej se ni smilil mož, ko je hiral in umiral poleg in zaradi nje; njej se tudi Ti ne smiliš, katerega Te je privedla na rob pogube. S tisto lahkoto, s katero zavrže razvajeno dete igračo, ker se je je naveličalo, s tisto brezvestno lahkoto Te je pahnila od sebe.

Neki ogrski plemič, bogat pa jako plitev človek — saj si ga poznal, občeval je z mnogo častniki našega polka — se je bil seznanil z njo. Bil je bogat in to ji je bilo dovolj, da si ji bil poslej odveč, nadležna stvar, nepotreben privesek, katerega se je bilo iznebiti treba.

Na izletu po morju, kamor Te je bila izvabila, si padel v vodo, in vsi poizkusi rešiti Te, so bili baje zaman; izginil si bil v valovih. V mraku Te je našel ribič na lokrimski obali nezavestnega ter Te je prepeljal na kopno, kjer so Te prebudili in rešili. Nočem preiskavati, kako in kaj se je zgodilo, toda bilo je nekaj nečudenega,

nekaj strašnega. In ta Tvoja — rekel bi — čudezna rešitev! . . . Prenesli so Te v bolnico, kjer še sedaj ležiš. Huda vročica se Te je bila lotila, visel si med življenjem in smrtjo. In tiste dni, ko je bila kriza prestana, se je zgodilo, da je pobegnila Teodora iz Dubrovnika. Najbrže ji ni bilo všeč, da bi se sešla še kdaj s Teboj.

Kakor vidim, niso zapustili vsi ti dogodki skoraj nikakega sledu v Tvojem srcu; neko neprosojno zagrinjalo jih je zavilo pred Tvojo dušo. Prav tako! Ne razmišljaj preveč in ne razbiraj svojih misli, čeprav je še mnogo megle in nejasnosti na vsej stvari; izkušaj, da kmalu okrevaš ter ostaviš bolnico. Tu na Topolovcu je kraj, kjer si zaceliš svoje globoke rane in najdeš potrebne razvedrila. Mestni zrak je okužen, tu pa dihamo prosto sveži planinski vzduh. Brez matere in očeta, tudi brez bližnjih sorodnikov, sem Ti pač kot pobratim najbližnji, kateremu gre skrb, da ozdraviš, kolikor mogoče naglo. Ne mudi se predolgo in pridi

k svojemu
Mavriciju.

XI.

Kakor sem Vam, velečenjeni gospod polkovnik, že brzojavno naznanil, preminil je nenedoma na mojem posestvu, Topolovcu, nadobudni poročnik Vašega polka, moj tovariš in prijatelj gospod Milan Krilec. Danes mi je tužna naloga, opisati Vam podrobno zadnje trenutke nesrečnega prijatelja. In če ji ne bom kos, kakor bi rad, imejte potrpljenje z menoj in upoštevajte, da sva si bila najboljša prijatelja, in da me je bridko zadela njegova nenadna smrt . . .

Še jako slaboten je bil došel po tisti nesreči na morju dne 7. avgusta na Topolovec, da bi si utrdil zdravje. Ustrašil sem se ga, ko sem ugledal njegova bleda, upadla lica, ki so bila še predkratkim sveža in cvetoča. Silno se je bil izpremenil v teh mesecih, odkar se nisva videla.

Z največjo previdnostjo in obzirnostjo sem se lotil — njegovega zdravljenja. Izprevidel sem bil namreč, da se mu je zbehal duh, da sploh ne misli in ne živi več normalno. Predvsem mu je torej bilo treba treznega razvedrila. Vozila sva se po okolici, razgledovala stare gradove, slike, umetnine in rimske izkopine, katerih je mnogo v naših krajih. Kmalu sem opazil z veseljem, da se je začel zanimati za svojo okolico, da je živahnejši, da se mu vrača duševno in telesno zdravje. Novo, mirno in priprosto življenje je dobrodejno vplivalo nanj in z rastočimi telesnimi močmi se je pojavljala tudi prejšnja duševna čilost. S

tem napredkom pa je dobival od dne do dne več samostojnosti. Videlo se mu je, da mu je včasih ljubše, če se izprehaja sam po senčnih logih in travnikih, moje skrbno nadzorstvo mu je bilo tuintam zoprno in nadležno. Poslej sem upošteval tudi to.

Nekega dne stopi k meni ter mi pravi: „Mavricij, danes imaš s kmeti mnogo opravkov; pojdem pa jaz na pošto“. Braniti mu nisem mogel niti smel, če nisem hotel, da se mu stanje zopet shujša. Dovolim mu. Vesel veli hlapcu osedlati konja in hajdi v vas! In res, ob določenem času je bil nazaj. Poslej mu je bilo jezdarjenje najljubša zabava. In Gidran — tako je bilo ime konju — je dirjal kakor misel s svojim vrlim jezdecem.

Pa prišel je usodni dan — 12. september. Moj prijatelj je bil odjezdil — kakor često — na pošto. A nesreča je hotela, da se je prav tedaj pripeljala v vas znana gospa Teodora N. v družbi svojega ljubimca, ogrskega plemiča B. Kakor Vam utegne biti znano, je bila gospa Teodora pred meseci intimna prijateljica lajtnanta Milana in tudi več ali manj kriva njegove nezgode na morju. Umevno je, da ga je razburil pogled nekdanje ljubice, ki se vozi s svojim zapeljivcem. Dama ga je baje prav zasmehljivo motrila. Lajtnantu je zavrela kri, a premagal se je, zasukal konja, vzpodbodel ga in zdirjal po dobri . . . V divjem skoku pridirja zvesta žival do visoke žive meje, ki deli moj sadni vrt od travnikov.

Stal sem takrat pri oknu. Žival se je obotavljala preskočiti težko oviro, moči so ji bile pošle, toda jezdec jo je silil dalje. Z zadnjim naporom se žrebec zaleti, preskoči — pade in pokoplje jezdeca pod seboj. Hitel sem na lice nesreče.

Zaman je izkušal žrebec vstati, zaman je polagal name svojo glavo, zaman vpiral v me svoje lepo veliko oko, kakor bi mi hotel reči: „Pomagaj mi!“ Strl si je bil nogo. Strel iz mojega samokresa, in nehala je živeti zvesta žival.

Šele sedaj smo mogli izvleči ponesrečenca izpod konja; še je bil živ. Položili smo ga na travo. Za trenotek se mu je vrnila zavest, bolešno me je pogledal in je šepnil: „Vse je proč . . . vse . . . vse . . .“

Vlila se mu je kri in po njem je bilo.

Preskrbel sem mu lep in dostojen pogreb in naročil spomenik. In sedaj spi svoje mirno smrtno spanje na topolovškem pokopališču poleg moje matere. Imejte ga v blagem spominu, kakor ga imam jaz! Bil je blaga, a nesrečna duša.

Dr. Mavricij Kos,
polkovni zdravnik v p.

* * *

Danes teka po prostranih sobah topolovške grajščine dveletno črnooko dekletce s svedričastimi svetlimi lasci ter tleska z drobnima ročicama, ker je dobilo ponoči malega bratca — Milana.

SOLČAVA V SAVINSKIH PLANINAH.

IZ ŽIVLJENJA STARIH INDOV.

Črtice. Spisal ruski državni svetnik in vseučiliški profesor dr. Vinko pl. Šercl.

gastronomiji se stari Indi niso proslavili, v tem pogledu so bili dokaj slabi poznavalci. Vse užitne stvari so delili v štiri vrste: lehja, peja, čarvja, čošja, t. j. to, kar se da lizati, piti, žvečiti ali sesati. Veliko raznovrstnih jedil in proizvodov kuharske umetnosti Indi niso imeli. V starih časih so jako radi jedli meso, dasiravno so poznejši budisti strogo prepovedali ubijati živali in niso dopuščali rabe mesa. Višje kaste so tudi rabile za hrano piščeta, svinje in celo mačke, ribje meso pa je tvorilo jako navadno in priljubljeno jed. Riževo kašo so napravljali s kislim mlekom (dadhjodana) jedila iz žitnih zrn pa s sladkorjem (gudadhna). Radi so jedli grozdje, sladko liki sladkor, ječmenovo juho, belo kot mleko, rabeč pri tem tudi destilovane pijače, proizvod skrbnega prekuhovanja; prednost so dajali tistim, ki so bile goste in zategle kakor olje. Med najnavadnejše močnate jedi so spadale pogache, torte, potice iz listnatega testa, mlečna juha z rezanci i. t. d. Dobro pripravljena riževa kaša je bila neizogibna zahteva za vsak pravi obed in od vsake gospodinje se je strogo zahtevalo, da je znala dobro pripravljati to jedilo. Nekaterih jedi so se Indi sploh izogibali, smatraje jih za škodljive in celo pogubne: „Jesti plod konoplje, kuhano meso in z roko razmazano kislo smetano, ali čistiti si zobe s kazalcem, je ravnokotako pogubno, kakor rabiti za hrano kravje meso“.

Opojne pijače so bile v stari Indiji jako razširjene. Najstarejša indoevropska zgodovinska pijača opojne kakovosti, ki se jako pogosto omenja v Rigvedi, je bila sloveča Soma, doslovno izžmetek. Bil je to sok neke gotove rastline (*Asclepias acida*), katero so v mesečini nabirali po raznih gorskih pobočjih Indije. Z rastline so trgali liste, mečkali jih med kameni, precejali skozi cedilo iz volnene tkanine, vliвали sok v vedro (*drona*), mešali ga z mlekom, kislim mlekom ali z očiščenim topljenim maslom; nato so pijačo pustili, da je vrela in nazadnje so jo žrtvovali bogovom in darovali brahmanom, ki so jo pili s pobožnostjo ter so jo jako cenili kot razvedrilno in opojno pijačo. Edini brahmani so mogli piti somo, ki je bila zaradi svoje moči in svetosti drugim kastam najstrožje prepovedana in

(Dalje.)

nedostopna. Moč some ni mogla škoditi brahmanom, ker so le brahmanskemu želodcu pripisovali zmožnost, da prekuha vse in je bilo brahmanom edinim mogoče, pojesti ali popiti ostanke daritev.

Soma, katero dandanašnji pripravljajo svečeniki v Dekanu pri nekaterih verskih obredih in ob velikih, slovesnih praznikih, ni soma stare dobe, toda ji je jako podobna. Sok rastline ima belkasto barvo in jako gorjup okus, ki je bridek, a ne kisel. Nemškemu učenjaku Haugu, ki je živel nekaj let v Indiji, se je posrečilo, da je podkupil brahmana in prisostvoval pri tajinstvenem obredu pripravljanja some ter jo pokusil. On pravi, da je to jako zoprna pijača, ki vpliva do gotove meje opojno. Pokušal jo je nekolikokrat, a nikdar se mu ni posrečilo pogoltniti več kakor dve do tri čajne žlice.

Druga staroindijska pijača, ki je bila brezprimerno bolj razširjena, je bila *sura*, t. j. žganje, žitno vino, liker. Suro so Indi jako ljubili in celo indijske dame so se navzlic najstrožjim prepovedim zakonodajalcev in nujnim svarilom moralistov kaj rade polakomile sure, zlasti zvečer. V indijskih pesmih se često govori o tem, kako krasotice s svojimi ljubimci zvečer in ponoči pijo suro. Kako daleč je segala raba sure, je razvideti iz tega, da se govori celo o brahmani *surapi*, t. j. o ženi brahmana, ki pije žganje, pri čemur ji groze, da je bogovi ne bodo pustili v nebeški dom njenega soproga.

Druga, v gotovem oziru imenitnejša, četudi jako krepka pijača je bila *asava*, neke vrste rum, ki je užival tudi posebno naklonjenost aristokratov in celo pridvornih dam. V zgodovinskem spisu Radžatarangini (5, 35, 7) se govori, da so bila „okna kraljevske palače obsejana s črnookimi krasoticami, katerih usta so dišala po rumu“.

Plebejsko žitno žganje se je nazivalo *sunda* in njegovi ljubitelji, takozvani *sanudi*, so ga radi srkali po krčmah; med takšne ljubitelje pa so često spadale tudi odlične osebe. Tako n. pr. si v indijski drami *Sakuntala*, v uvodu k 6. činu niti policijski mojster, kraljev svak, ne more kaj, da ne bi se odpravil z navadnim ribičem v krčmo, da tamkaj, po svojih lastnih besedah, za kozar-

cem žganja „okrepi svoje mlado prijateljstvo z njim“. Boljša vrsta žganja je bila prasanna, kar pomeni — v presenetljivi podobnosti z rusko besedo doslovno „očiščenka“. Najvišja stopinja izvrstnosti indijske „očiščenke“ je obstojala v tem, da je bila čista in gosta kakor olje. Žganje so pri zauživanju pripravljali s sladkorjem in ostrimi dišavami. Kdor je prigrizoval k žganju luk, je užival pri prostem narodu največje spoštovanje, obenem pa je slovel tudi kot spreten rokovnjak in celo razbojnik.

Strogo so prepovedovali zakonodajalci rabo opojnih pijač, pogosto so se dvigali proti njej indijski moralisti, a zdi se, da so takšni opomini malo izdali; raba žganja in vina je rasla v vedno večji meri. Za očiščenje od pijanskega greha so zahtevali indijski moralisti kot pogoj izpolnjenje skrajno krutih kazni. V zakonih Manu se govori: „Kdor je pil opojne pijače, mora piti vrelo vodo ali olje in ako od tega umrje, v tem slučaju je greha očiščen“. Razven tega: „Žena brahmana, ki je rabila opojne pijače, ne pride v nebo svojega soproga, in se preporodi na zemlji v psico, kragulja ali svinjo, ali tudi v žensko s črnimi zobmi“. Temačandra jako plastično opisuje pogubne posledice pijanstva: „Kdor se je napil sure, skače, kakor bi bil obseden od zlih duhov, rjove, kakor bi zblaznel od bolečine, valja se po zemlji, kakor bi bil zblaznel od mrzlice.“ Še bolj karakteristiški, dasiravno s previdnimi ovinki, se Varahamihira takole izraža o pijanosti: „Pijanost, to je bogat izvirek bede; ona uničuje telo, dobro ime, značaj in modrost; tisti, kateremu so čustva omračena od pijančevanja, smatra svojo hišo za brlog, a vodnjak, ki je zgoraj pokrit s kamenjem, se mu zdi njegov dom; v svoji zaslepljenosti ima neveliko lužo za morje, a morje za suho zemljo; kralj sam je njegov dobri prijatelj, — z eno besedo, česa pijanec ne počne!“ A nato pisatelj previdno dodaja: „Na obiskih, ob velikih praznikih in na zdravnikov svet se človek na vse zadnje sme napiti, toda le toliko, da si ne zamrači uma. Razigranost čustev je v gotovih mejah blagodejna; kaj bi bil pusti sad življenja brez čustvenih naslad?“

Pregovor „Denar je svetá vladar“ je bil tudi Indom prav dobro znan. Vse samozatajevanje pobožnih puščavnikov, asketsko življenje znamenitih modrijanov in modroslovcev, večno propovedovanje in neprestano razsojanje o praznoti in ničevosti tega sveta ni moglo uničiti čarobne sile denarjev. Mnogo izrekov kaže na ogromni vpliv denarja in bogastva na vse življenske odnošaje. Z veliko bridkostjo govoré pesniki in moralisti o

zlatu in često opisujejo s perečimi besedami zlobni čar denarja. „Celo um jako umnega, a revnega človeka hira ob neprestani skrbi za olje, sol, riž, odejo in kurivo“. (Pančat. 5. 5). Jako efektno in ne brez rahlega humorja slika pesnik posledice revščine in strah, ki ga imajo ljudje pred človekom, ki bi si rad od njih izposodil denarja: „Zatorej, prijatelj, oskrbi se z denarjem!“ Vsled tega ironiški govori Bhartrhari (2, 33): „Človek, ki razpolaga z bogastvom, je plemenit, moder, zna ceniti vrline drugih, je izboren govornik in malodane krasotec; vse vrline temelje na zlatu“ in v drugem izreku (2, 32) še z večjo bridkostjo govori, da „imajo vse vrline reveža toliko vrednosti kakor šop trave“. V Pančatantri hvali kupec prednost bogastva: „Sivolasi, če so le bogati, veljajo za mladeniče in kdor nima denarja, ta je lahko tudi mladenič, in vendar ga imajo za starega dedca“. Zato se človek na vse načine trudi, da bi si prislužil denarja: „Česa ne stori človek, kadar mora natlačiti trebuh, ki ga je tako težko polniti? Odreče se vsakemu učenemu opravilu, služi prostakom, govori ponižno, ne prizadeva si, da bi pazil na razliko med tem, kar se spodobi in kaj ne, ne briga se za pot, ki jo hodijo pravičniki, opravlja posel norca in se vadi v plesalni umetnosti“. O vsemogočnosti denarja govori drug izrek: „S pomočjo denarja postane prostak imeniten, z denarji se ljudje srečno izmotavajo iz vsake nadloge; ni ga boljšega prijatelja od denarja; zatorej — služi si denarja!“ (Subhaš. 97). Z bridko ironijo in s pikrim humorjem govori pesnik: „Gladni se ne krini z nobeno slovnico, žejni ne pije nikakoršnega nektarja pezijje in stihotvorstvo še ni povzdignilo nikogar do dvorjanske časti. Grabi samo denar! Umetnosti ne dajejo kruha“. (Subhaš. 73). Često čitamo tožbe o revščini in beraštvu: „Kogar je oskrunila revščina, ta je postal posoda neporabnosti, glavno prebivališče ponižanja in vednih nezdod“. (Pančat. 2. 105). Vrhtega: „Reveža se izogibajo kakor prahu, ki se dviga od kozjih in oslovskih kopit, kakor prahu od metle in kakor neporabnega stenja“. (Pančat. 2, 108). Zato tudi pravijo: „Mladenič misli na ljubezen, moški na bogastvo, starec na smrt, a revež na mnogo stvari“. (Subhaš. 151). Da je beraštvo hujše od smrti, izraža pesnik v sledeči krasni primeri: „Vstani nekoliko, prijatelj mili, in nosi breme mojega beraštva: truden sem in rad bi vsaj nekoliko okusil radost, ki jo imaš ti od smrti!“ S takšnimi besedami je nagovoril mrliča siromak, prihitevši na pokopališče. A ta, dobro vedoč, da je smrt neprimerno boljša od beraštva, se ni pre-

maknil". (Pančat. 5, 24). Drug pesnik ironički hvali beraštvo in z njim združene ugodnosti ter opozarja med drugim tudi na to, da je vsled njega postal neviden: „Globoko se ti klanjam, o beraštvo, ker sem si po tvoji milosti pridobil nadnaravno silo: saj vidim jaz vse ljudi, a mene ne vidi nihče“. (Vikramač. 155).

Indijskō asketstvo, ki vidi najvišjo blaženost in srečo v tem, da se odreče človek vsemu posvetnemu razkošju in veselju, obsoja čezmerno skrb za vsakdanji kruh, ker je ves pozemeljski blagor minljiv in ni prave sreče na zemlji. Naziranje o nestalnosti in ničevosti vsega bogastva in veselja na tem svetu, je popolnoma obvladalo mišljenje Indov: to misel propovedujejo nešteti asketi, pobožniki in modroslovci-pravičniki, vidimo jo gospodovati v preteku cele vrste stoletij in pod njenim vplivom dobiva indijski značaj in celo znaten del tamošnjih slovstvenih proizvodov čisto poseben tip. Indi so v svoji špekulativni sanjivosti vse podrobno analizovali in razmotrivali med drugim tudi do najmanjših podrobnosti bistvo človeške sreče in z njo združenih občutkov. Zaključek je bil vobče jako neugoden: vsa zemeljska sreča je varljiva; le neizkušeni ljudje se dajo preslepiti zunanjemu blesku; edina sreča obstoji v tem, da se človek odreče vsem željam, v samotnem življenju in zatajevanju samega sebe. Ta stran indijskega značaja je tem znamenitejša, čim se ravno v Indiji razodeva priroda v vsem svojem sijaju, z vso prelestjo in razkošjem tropskega podnebja. Indi so morali videti redko krasoto prirode v svoji domovini, morali so opaziti

njeno čarovito prelest in mogočno veličastje, in vendar so se razočarani in žalostni obračali od teh velikolepih slik prirode, v katerih so videli edinole varljive prikazni in iskali so duševnega miru in istinite blaženosti v ločitvi od človeške družbe. Jako značilno je, da so Indi nazivali najvišje blaženstvo „nirvana“, t. j. „ugašenost“, misleč, da se more človek le tedaj smatrati za resnično srečnega, ko se je že popolnoma iznebil vsega pozemeljskega blaga in hrepenenja. Ob takšnem razpoloženju misli in značaja se je naravno moralo razviti pesimistiško naziranje posvetnega veselja in sveta vobče. Pesimizem starih Indov se je porajal že jako rano in njegovi prvi odmevi segajo do 6. stoletja pred Kr. r., toda svoj vrhunec je dosegel v srednjeveški dobi; v tem času se povsod razlegajo pritožbe in mrmanje nad ničevostjo sveta in posvetnega blaga. Tako n. pr. vzklika Bhartehari: „V nečistem kraju materinega telesa prebivamo v bolečinah s sklonjenim životom; v naši mladosti nam greni veselje to, da se žalostimo nad ločitvijo od ljubimke in naša starost je zoprna, ker se krasotice samo smehljajo naši zunanosti. Povejte mi, ljudje, ali je na tem svetu tudi le najmanjše veselje?“ (3, 38). Zatem govori: „Grozna stoji starost pred nami liki tigrica, boleznj se kopicijo na telo, kakor sovražniki; življenje beži kakor voda iz razbitega vrča!“ Zato opisujejo moralisti v navdušenih besedah življenje pobožnega puščavnika, kateri, zataplja se v razmišljanje o minljivosti vseh pozemeljskih stvari, preživeva svoje življenje pod milim nebom, v samotni goščavi.

(Konec prih.)

TO NOČ NOCOJ . . .

To noč nocoj
si snela venec s črnih las,
pobledel je tvoj obraz,
v srcu vstal skrit je boj.

Več nedolžnosti ni —
kakor rože jesenskih polj,
ko jo obišče ledena bol,
objame in umori . . .

In mladost, o Bog! —
beži kot devica osamljena,
v snu polnočnem predramljena
od umazanih rok . . .

Daj mi roko v slovó — —
glej, ceste se najine križajo,
nikoli več se ne zbližajo
življenje grenko to! . . .

Roman Romanov.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Ljubljanska Via Appia. Svet, ki leži v obližju kavarne Evropa ob obeh straneh Dunajske ceste, so še v 18. stoletju splošno imenovali Ajdovščina in že v 17. in 18. stoletju so tu, kakor pripoveduje Marian v svoji *Austria sacra*, odprli več rimskih grobov.

Večji del rimskega pokopališča, ki je bilo po rimski navadi tudi v Emoni ob cestah in sicer ne samo ob Dunajski, ampak tudi ob Tržaški in drugih, so pa zasledili in razkrivali pri stavljenu hiš v Selenburgovih ulicah in ob Dunajski cesti. Grobovi se začenjajo takoj izven ozidja emonskega municipija, ki je stal v Gradišču in se je raztezal proti Trnovemu (Mirje). Od emonskih mestnih vrat pri Uršulinkah do sv. Krištofa in še čez do artilerijske vojašnice segajo grobovi, razdeljeni na obeh straneh ceste. Spočetka posamezni, v vrstah se nahajajoči, so se šele pri kavarni Evropa raztegnili v veliko groblje, ki se širi posebno nz vzhodni strani Dunajske ceste do justične palače in do ceste, ki vodi k južnemu kolodvoru.

Pogrebni običaji so bili različni. Najnavadnejše je bilo pač sežiganje mrličev; vendar smo odkrili tudi več grobov, v katerih so bili mrtveci pokopani. Večkrat so odlične osebe položili v kamnite sarkofage. Le te vrste grob je bil najbolj dragocen in radi tega tudi težko najti; v Ljubljani jih je bilo malo število pod kavarno Evropo in ob Tržaški cesti. Pod justično palačo se je pa dvignil svinčen sarkofag z obilim zlatim okrasjem. Namesto v drag sarkofag so se

Podlaga tem vrsticam je dr. Nowotnyjev članek *Das römische Graeberfeld an der Wienerstrasse in Laibach* v muzejskega društva *Mitteilungen* 1905., str. 188. sl. — Muzejsko društvo je uredništvu Slovane prepustilo v tekstu objavljene slike.

dali nekateri pokopavati v veliko manjše kamenice, v katere so polagali sežgane ostanke; kamenica je lahko bila štiriogлата, okrogla ali koničasta (pod. 1). Pri srednjih slojih Emone najbolj običajen je bil grob, sestavljen iz štirioglate opeke (pod. 2). Pepel pokojnika, katerega so sežgali navadno v bližini groba, so sorodniki zbrali v rutico, ki so jo potem položili v lončeno ali stekleno žaro (pod. 4), zraven te pa so postavili prsteno grobno svetilko in vrč z oljem, vrč vina in skledice z jedili. Ženskim mrličem so navadno dali na pot v večnost lasne igle, ogledalce iz srebra in priljubljeno krasotičje, zlasti pa steklene posodice za dišave in mazila, izražajoč na tak način svojo vero v neumrljivost in življenje po smrti, ki so si ga predstavljali kot nekako nadaljevanje dotedanjega.

Revnejše ljudstvo je pa polagalo pepel in ostanke svojih dragih kar prosto v grob ali pa v žaro; na to so poveznili amforo, koji so poprej odžagali vrat, posodice, vrče in skledice so pa kar razpostavili okoli nje (pod. 3).

Arheologa in zgodovinarja seveda predvsem zanima kulturno stanje emonskih prebivalcev, ki se nam razodeva v grobnih starinah. Kultura je, kakor sploh v rimskih provincijah, imela svoj izvor v Ogleju, ki je bilo kulturno središče za alpske dežele. Bržkone l. 34 pred Kristom ustanovljena, je bila Emona važna postojanka na poti v Panonijo in

Pod. 1. Kamenica. — Pod. 2. Grob iz opeke. — Pod. 3. Grob v amfozi.

Pod. 4. Žara.

Norik. Tu so se delile ceste, ki so vodile čez Trojano (Adrante), v Celje (Celeia) in Ptuj (Poetovio) in čez Slovenski gradec (Collatio) v Globasnico (Luenna) in Virunum na Gospesvet-skem polju. Proti jugu je peljala cesta čez Trebnje (Praetorium Latobiorum) v Grublje (Crucium), Drnovo (Neviodunum) pri Krškem in dalje v Sisek. Vrhutega je bilo v Emoni stalno nastanjenih dvoje ali troje legij, približno 8000 do 10.000 vojaštva. Pro-

meta in tujega življenja je bilo torej v Emoni dovolj in to svedočijo tudi ostanki in okraski v grobovih, ki so pogosto tujega izvira ali naravnost iz Italije v naše mesto importirani.

Grobne svetilke, ki se zvečine nahajajo skoraj v vsakem grobu, so imele kolikor toliko simboličen pomen, ker so označevale grob kot svetišče pokojnega, kakor so ga potomci tudi doma častili hkrati z lari in penati. Sprva so polagali v grobove svetilke, ki so služile za domačo rabo. Kmalu se je pa polastil obrt tega predmeta in izdelovati so pričeli svetilke kar na debelo v tvornicah. Poleg najbolj priprostitih ilnatih so bile v rabi tudi lepše, nekatere celo bronaste, okrašene z reliefi, geniji, maskami in raznimi nežnimi, njihovo vporabo označujočimi motivi. Njih večji del ima na dnu vdelano ime izdelovalca kot tvorniško firmo. Priljubljene tvrdke so bile FORTIS, CRESCES, OCTAVI, VIBIANI, ki se dobe po vseh provincijalnih grobiščih pri nas, počenši od Zgornje Italije do Ptuja in Petronella (Carnuntum) ob Donavi in sioer v grobovih različnih stoletij, kar je jasen dokaz, da so jih po vseh krajih ponarejali, ker je bržčas občinstvo povsod zahtevalo izdelke znane firme.

Odlično mesto med lončenimi izdelki zavzemajo skledice in posodje iz temnordeče žgane ilovice, zvane terra sigillata. Ilovica, že od početka brez posebnih primesi, skrbno očiščena in dobro žgana, je imela ime od tvorniškega znaka, v dnu vtisnjene podplata človeške noge, v katerem je bilo zapisano ime tvrdke. Terra sigillata-skledice so ob robu večidel okusno in diskretno okrašene z girlandami iz cvetlic, makom, lotosom, maskami ali podobnicami; razmerje njihovih posameznih delov je jako fino in spominja na starajše vzorce iz kovine.

Redkejši so predmeti iz kovine, med katerimi so še precej pogosti bronasti korčki, s katerimi so zajemali Rimljani vino iz kotla in ga natakali v čaše. Velikega pomena so nadalje fibule, s katerimi so spenjali obleko. Njih oblika je različna in se menja skoraj vsako stoletje. V tipologiji zavzemajo zapone odlično mesto, ker se večkrat le z njih pomočjo more določiti doba groba. Poleg kolenčastih fibel 2. stol. po Kr. se dobe tudi zapone, podobne križu, iz Konstantinove dobe, ki so bile v rabi še do 5. in 6. stoletja.

Nežna ljubezen in pieteta do pokojnikov, ki jo nam kažejo Rimljani v svojem pogrebnem kultu, se je posebno javljala pri otroških in ženskih grobovih. Otročiče so radi obložili z igračkami, s katerimi so si bili kratili čas v življenju. Ženski grobovi pa hranijo poleg steklenih posodic za dišave in mazila, srebrnih ogledal in raznih toaletnih pred-

metov tudi prekrasne posode (naslovna podoba). Tehniška izurjenost rimskega obrtnika se kaže v velikem vrču iz rumenega stekla z belimi marogami. Vreden tovariš mu je mal kelih z miniaturnimi ročaji v millefioritehniko, na temnomodrem dnu se meša polno belih, sivih, rdečih in rumenih lis. Še finejših barv in težavnejše tehnike je skledica iz češnjevodečega prozornega stekla, podobnega s svojimi belimi in svetlordečimi progami marmorju.

Tako nam vstaja iz grobov emonskih precej jasna slika nekdanjega življenja, ki jo utegnejo nadaljnja raziskovanja še popolniti. Dr. Walter Šmid.

Janko Rozman: Testament. Narodna igra s petjem v 4 dejanjih. Po romanu Janka Kersnika. Pevske točke priredil Emil Adamič. V Ljubljani 1906. Založil L. Schwentner. Cena 1 K 40 v. V precej izboljšani obliki in v prav okusni obleki je izšla ta lepa narodna drama s petjem sedaj v tisku. Priporočamo jo najtoplejše vsem slovenskim odrom! Igra ima velezanimivo dejanje, izvrstne vloge ter je zajeta iz našega življenja na kmetih. Želimo si še več takih iger za naš stalni domači gledališki repertoar.

Korespondenca dr. Jos. Muršca. Priobčil dr. Fran Ilešič. (Ponatisk iz „Zb. Mat. Slov.“, 280 str.) Cena 60 kr. Knjigarna L. Schwentnerja, Ljubljana.

Aškerc v češkem prevodu. Zadnja štev. „Květov“ in „Slov. Přehleda“ prinašata več prevodov Aškercjevih balad, katere je prevel na češki jezik prvi češki pesnik Jaroslav Vrchlický. Z veseljem moramo bilježiti to, da je ravno on, ki je znan po svojih izbornih prevodih iz svetovne literature, začel prevajati Aškercja. Vrchlický se je udeležil odkritja Prešernovega spomenika in od tedaj se je še bolj začel zanimati za našo književnost. S—v.

N. A. Nekrasov: Komu je dobro u Rusiji? Prevel A. Harambašič. U Zagrebu 1905. Izdala „Matica Hrvatska.“ V 13. zvezku „Slavenske knjižnice“ je izdala „M. H.“ veliko pesniško povest „Kamu na Rusi žit harašó?“ l. 1877 zamrlega ruskega poeta in satirika Nekrasova. V tej povesti opisuje genijalni Nekrasov s posebnim humorom in ostro satiro menda vse sloje ogromne Rusije. Nekrasov je bil velik pesnik bednih in zatiranih, a zlasti poet ruskega seljaka; zato ga ruski narod s ponosom in hvaležnostjo prišteva k onim pogumnim in neustrašnim možem (A. Iv. Hercen, D. V. Grigorovič, Iv. Serg. Turgenjev i. dr.), ki so kot veleumni in brezobzirni pisatelji največ pripomogli k temu, da je končno zasijala svoboda tudi ruskim seljakom. Udan z vsem srcem ruskemu narodu, je bil Nekrasov ruskemu inteligentnemu seljaku najmiliji in največji pesnik, saj ga je razumel, ker mu je pel iz duše. Kakor Turgenjev je poznal rusko vas in ruskega mužika do dna in do vrha. Dr. Harambašič, sam odličan pesnik, je podal Hrvatom prav lep in vesten prevod te duhovite satire. L. B.

Pravoslavna cerkev. Уредба црквено-просветне управе српских право-славних епархија (метрополија) у Босни и Херцеговини. У Моетару, 1905.

V lični knjižnici je natisnjen novi statut o uredbi cerkvene in — v zvezi z njo — šolske uprave srbsko-pravoslavni eparhij v Bosni in Hercegovini, statut, ki mu je podelil naš cesar sankcijo (31. jul. — 13. avg. 1905.), češ, „da je za napredak srpsko-pravoslavne cerkve i srpsko-pravoslavnoga naroda u Bosni i Hercegovini vrlo važno, da pripadnici ove crkve dobiju pravo, kojim će u okviru zemaljskih zakona i bez vštrba po nadzorno pravo države, svoje crkvene in školske poslove samostalno uredjivati i njima upravljati“.

V 264 točkah tega statuta je obseženo vse, kar je potrebno za zakonito ureditev pravoslavni cerkvenih in šolskih

razmer, vse natančno razpredeljeno, kakor se spodobi juridičnemu delu, vse zato literarnemu ocenjevalcu bolj odročno. Pa tudi kot nejurist sem z zanimanjem pregledal razne paragrafe; saj nam kažejo vse drugačne odnošaje, kakor smo jih vajeni mi. Pomembno je, da imajo člani vsake „cerkvene občine“ v upravi prav mnogo govoriti; kajti (§ 12): „Poslove srpskih pravoslavniških crkvenih opština svršuju ovi organi: a) „crkvena skupština“, b) crkveni odbor, koji je prema potrebi ujedno i školski, a člani cerkvene skupštine so vobče vsi moški člani dotične občine, stari 25 let; ti imajo primerno število svojih zastopnikov tudi v cerkvenem odboru, ki sicer sestoji iz sveštenikov (§ 43).“

V „osnovnih odredbah“ se glasi član XIX. takole: „Poslovni jezik u svojim poslovima srpske pravoslavne, cerkveno-školske uprave jeste srpski jezik sa cirilicom“.

Jos. Tomišek.

Co mēsic dal. Tako je naslov mesečnika, ki izhaja najmanj desetkrat na leto na 16 straneh velike 8°. Izdajata ga Bursik in Kohout, knjigotržnika češkega vseučilišča v Pragi. Dasi trdita izdajatelja, da ne zahtevata, naj bi se njuno poročilo štelo med časnike, ter predvsem poučujeta o literarni produkciji, je to pretirana skromnost, kajti od 3. številke naprej zavzema prvo mesto življenjepisa kakega pisatelja. Na drugem mestu se nahajajo naslovi vseh tistih knjig, ki so mesec poprej v češkem jeziku zagledale beli dan. Tretji oddelek je namenjen poročilom o čeških stvareh v tujih jezikih, o prevodih i. dr. Na 4. mestu je prevod francoskega članka o ljubezni do čitanja; 5. mesto poroča o knjigah v svetovnem slovstvu o raznih vedah. 6. pripoveduje o tem, kar se pripravlja na slovstvenem polju. 7. ponuja knjige po nižji ceni, nego so bile nastavljene prvotno. 8. išče knjige ali ponuja v zameno. Ostali del lista je odločen za naznanila. V 3. številki se začenja obširnejši življenjepisa Emanuela B o z d ě c h a in poleg tega je popolni knjigopis češkega pisatelja J. S. M a c h a r j a; v kratkem je povedano, da se je narodil 29. feb. 1864 v Kolinu in da je bančni uradnik na Dunaju. Poročilo se deli v 3 odstavke; od 1886 do 1904 je izdal 23 samostalnih in izvernih pesniških del, 5 knjig prozaične vsebine; 3. odstavek navaja dva nemška prevoda „Magdalene“ in enega poljskega in slovenskega. Ves letnik velja 2 kr. 20 vin. Ta časnik toplo priporočamo Slovencem.

Dr. K. G l a s e r.

Kako naj se prevaja. 5. številka časnika „Co mēsic dal“ ima iz peresa I. V. Voženilika jako umestne opombe glede prevodov iz drugih slovstev. Podajam sestavek doslovno: „Dva pojavi v najnovejši dobi silita na to, da bi se končno rešila stvar prevodov, katera se pretresa že dolgo. Eden pojav je istodobno izdajanje dveh prevodov Ibsenovega „Stavitelj Solnes“ in trije prevodi Wildove „Salome“. Ibsenov prevod „Stavitelj Solnes“ je izšel v zalogi Šimačkovi iz peresa Kostelke in iz peresa Kučere v gledališčni zbirka „Maja“. Nahaja pa se še tretji prevod, doslej pa samo v rokopisu. „Salome“ je izšla v Fastrovih „Gledaliških listih“ 1902. leta, dalje v „Svetovni knjižnici“ in v „Izobraževalni knjižnici“, katero urejuje K. St. Sokol. Taka hyperprodukcija prevodov istega dela je za naše ozke razmere pretirana. „Salome“ je na nemški jezik prevedena tudi trikrat, vendar so razmere v Nemcih mnogo ugodniše. Stvar je torej ta, da bi se to vprašanje dovedlo enkrat do rešitve in za to bi bilo dobro, da bi se organizovali češki prelagatelji, kajti prenapenjajo se založniki in prenapenja se čitajoče občinstvo. Na tak način kakor doslej, se samo cepijo moči. Kostelka in Kučera sta pripoznana prelagatelja; zadnji je prevel Ibsenove pesmi, prvi pa več Ibsenovih dram; jeden izmed teh bi se bil lahko pečal z drugim

delom Ibsenovim, in tako bi mi imeli jedno delo Ibsenovo več. List čeških pisateljev „Maj“ je bil že začel objavljati, kdo prelaga in kaj, pa je nehal to delati, ne vemo zakaj. Ne moglo bi se vršiti tako cepljenje moči, ko bi se v združenji prelagateljev razpravljajo tudi o tem, kdo prelaga kaj. Skrbeti bi se moralo tudi za to, da tisti, kateri prelaga, tudi v resnici pozna jezik, iz katerega prelaga in da bi bil temeljito izobražen v materinščini. Drugi namen takega združenja bi moral biti ta, da se prevajajo spisi, kateri imajo pravo literarno vrednost, in da bi se hitro prevedlo to, kar ima v resnici vrednost in ne šele po desetih letih, kakor se je zgodilo z Ibsenovim delom „Stavitelj Solnes“, ki je zagledalo beli dan že 1891. l. — To so glavne misli, katere sem hotel objaviti, druge manj važne opustim za zdaj. Gotovo bi tako združenje povzdignilo naše slovstvo in gmotno koristilo založnikom“. Uredništvo lista „Co mēsic dal“ vabi poklicane činitelje, naj uvažujejo to misel. Mimogrede bodi povedano, da na slovenski jezik ni treba več prevajati teh Shakespeareovih iger 1) „Sèn kresne noči“, 2) „Krotitev zle žene“, 3) Kralj Rihard III., 4) „Makbeth“, 5) „Othello“, 6) Vesele kumice Windzorke“.

Dr. K. Glaser.

N. A. Lejkin, ruski pisatelj, čegar dela se odlikujejo zlasti s humorom in bistrim opazovanjem ruskih razmer, je umrl 19. januarja t. l. Izdal je nad 40 knjig drobnih povesti in črtic, satir in potopisov. Bil je izredno popularen.

Ivan Vazov: Utro v Bankja. Dobrodušni razkazi. S 16 ilustracij. Sofija 1905. — Najznanejši bolgarski pisatelj in dramatik Ivan Vazov je izdal zbornik novel in povesti, ki so našle v sofijski moderni revueji „Misel“ najostrejšega kritika, dr. K. Krstena. Kritič priznava Vazovu bujno domišljijo, toploto čustva in spretnost stilista, a odreka mu docela umetnost, psihologijo, realistično opazovanje in karakteriziranje. Očita mu, da je gostobeseden, neslano sentimentalen in deklamatorski, da so njegove osebe marionetke brez resničnega življenja, povesti sploh šablonske in polne slučajev... Bolgari pa prištevajo Vazova med svoje literarne prvake!

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovenska drama. Gospod Andrija Fijan, eden največjih slovanskih umetnikov, je gostoval koncem januarja v Ibsenovi drami „Sovražnik ljudstva.“ Tega dne je stopil najduhovitejši in najglobokejši moderni dramatik Ibsen sploh šele tretjič na naš oder, kajti razen njegove „Nore“ in njegovih „Strahov“ nismo videli nobene njegove drame v slovenskem gledališču. Naša kritika pa je ta znameniti moment prezrla docela, kakor tudi ni znala naglasiti važnosti momenta, ko se je pojavil na naši pozornici Wilde s svojo ne le senzacionalno, nego tudi v istini originalno, psihološko in fiziološko velezanimivo „Salome“. Ibsenov „Sovražnik ljudstva“ je baš za naše socialnopolitične razmere aktualne zanimivosti, saj je moral celo slepec videti, da se prilega jedro drame celo do pičice slovenski javnosti! Ne le da je to delo znamenit umotvor in ena najduhovitejših modernih dram, ne le da so risani značaji v tej drami z uprav klasično plastiko ter da je vodilna ideja velika in krasna, — tudi s čisto teatralnega stališča je „Sovražnik ljudstva“ delo, ki bi bilo zaslužilo vsaj v časopisju več pozornosti. Andrija Fijan je podal v zdravniku Stockmannu kabinetno figuro, krasen, do najmanjše potezice izdelan značaj, idealista-fantasta, ki človeku imponira in ga gane; Fijan, čegar sloves sega daleč preko črnožoltih mej, je dokazal tudi tega večera, da je resničen, misleč umetnik gorkega srca in vroče krvi, umetnik rafiniranega okusa in neodoljive dramske sile. Bil je zato predmet najprisrčnejših ovacij. — Poleg Štoibine

češke veseloigre „Njen sistem“ (Potujem s hčerko) in Ohornove drame „Bratje sv. Bernarda“ smo imeli tekom svečana izvirno noviteto, šaloigro „Cigani“, spisal Jakob Dolinar, prvič angleško dramo „Mali lord“, spisal Hodson Burnet, in prvič francosko žaloigro „Lucrecija Borgija“, spisal Viktor Hugo. Na pustni torek popoldne pa se je igrala burka „Luce in Lipe“, zmagovita dirkača* (Kilometerfresser), spisal Kurt Kraatz. Imeli smo torej zopet 4 novitete. Dolinarjeva šaloigra je bila pri kritiki vobče prav simpatično sprejeta, dasi se ni igrala s potrebno vnemo in dasi sta bili glavni ulogi (ljubimec in ljubimka) v napačnih rokah. Pisatelj, dobroznani humorist, deluje tudi v tej svoji igri večinoma le z besednimi dovtipi ter prav malokje z efektnije dovtipno situacijo. Najobrušenejši dovtip pa se razkadi v nič, ako ni pravilno povedan, in ves humor ne izda nič, ako ga igralec in gledalec ne razumeta. V burki in glunji nam morajo biti vendarle še vedno vzorniki Francozi in nekateri Nemci, ki dokazujejo, da je treba igri predvsem dejanja in življenja. „Cigani“ so tendenčna igra z ostjo na potujoče gledališke „šmire“, na ozko-obzorno malomeščanstvo in na sodništvo. Satira pa ni jedka, nego prav krotka, in to je škoda! — Svetovnoznan „Mali lord“ se je uprizoril, da se je dala gospej Kreisov-Patočkov priliki, briljirati v naivni ulozi plemenitega dečka. Pičlim posetnikom predstave je igra izredno ugajala. Žal, da je naša publika tako malo poučena o repertoarju tujih gledališč ter ostaja doma, kadar bi se mogla zabavati! — Viktor Hugo še ni bil na našem odru. Letos šele se je ta pega odpravila z našega repertoarja ter se je zaradi heroine gospodične Spurne uprizorila njegova zgodovinska drama „Lucrecija Borgia“. Bohotna romantika in rafinirani efekti so doživeli tudi pri nas s to dramo nov triumf. Igra je vobče prav ugajala; gdč. Spurna je bila izvrstna. — Kraatzova burka deluje z drastiko in dosega svoj namen povsod: ljudje se krohotaajo! Tu smo videli zopet, kako treba pisati burke za uspeh! Gosp. Lier in Dobrovolný sta igrala imenitno; prav dobra sta bila tudi ga. Dragutinovičeva in g. Nučič; ugajal je g. Dragutinovič. — Gostovanje g. Dimitrijeviča je, žal, moralo odpasti! Turgenjevega „Tujega kruha“ smo se iskreno veselili. Morda ga vendar še vidimo v zadnjem mesecu sezone!?

Slovenska opera je nudila v prvih dveh letošnjih mesecih občinstvu tri opere in opereto. Vsako sezono skoro je morala naša opera preboleti krizo, v kateri je ponehaval ona vroča vnema, katera je prepotrebna pri uspešnem delovanju na umetniškem polju. Tudi letos je bil čas, o katerem bi vedel kronist pisati žalostno pesem, a z zadovoljstvom se da konstatovati, da se je slovenski oder zopet otrešel slabe volje in smehljaje vabi glasbena muza ljubljansko občinstvo v svoje okrilje. Bil je čas, ko se je posezalo vztrajno v globoke predale gledališkega arhiva in prah partitur je legal življenje uničujoče na igralce, kakor na poslušalce. Robert Planquetteovi „Zvonovi korneviljski“ niso mogli zbuditi čara veselja, ker so pač že izgubili moč, da bi segal njih glas v dno duše človeštvu 20. stoletja. — K. M. Weberjev „Čarostelec“ je vzlic dobri izvršitvi z vso svojo romantiko priklical le historično zanimanje za skoraj 90 let starega starčka. — Kakor nov, svež veter je očistil slovenski oder vsega prahu šele Bedřicha Smetane „Dalibor“ in liki vstajenje so se čuli ti nebeškolepi zvoki moderne glasbe, ki slika s toplimi, živimi barvami življenja moč, ki dá dušo trepetati v pozabljenih vsakdanjih skrbi. Našim pevkam in pevcem-prvakom se je slišalo, s kako vnemo se lote svojih ulog, s kako gorečnostjo stopajo v boj za pravo, čisto in edino umetnost. Kot posledica tega razveseljujočega obrata

na dobro je prišla na oder novost, dvodejanska narodna opera „Poljski žid“ od Karla Weisa. Na modernost samostalnem orkestru, polnem različnih in zanimivih krasot, temelji pevski del, ki se v prvem dejanju milo oklepa narodnega značaja, v drugem pa stopa na visoko dramatično polje, ne kratač poljudnega razumevanja poslušalca. Naglost dramatičnega razvoja besedila sili karakterizujučega skladatelja, izraziti svoje misli le v kratkih odstavkih, katerih vsak ima svoje posebne zanimivosti. Ne primanjkuje pa vsemu delu celokupnosti in kakor zlata nit prepreda opero bujna glasbena fantazija in čustva polna duša skladatelja. Glavno ulogo župana sta pela menjalno gosp. Ořednik in Rànek. Oba umetnika v svoji stroki sta vsak po svoje podala Mathisa. Dočim je prvi vplival s svojim lepim glasovnim materijalom, je drugi briljiral s temperamentno in do zadnjega premišljeno igro. Ostale uloge, ki so le manjše, so bile dobro proizvajane, čeravno bi bilo želeti v ulogi Anete slišati našo primadono, kajti gospodični Rindovi manjka še ona toplota in oni duševni vzlet, ki je neobhodno potreben za simpatično ustvarjenje umetniške uloge. Zbor je letos slabši kot vsako leto in je bil to pot pod vsako kritiko. Jaroslav Foerster.

Glasbena matica v ljubljani je proizvajala januarja in februarja t. l. „Visoko jesen“ laškega organista Marca Erica Bossija, rojenega l. 1861. v Saló. Besedilo je izvleček Visoke pesmi kralja Salomona in je bibliška kantata koncipirana v treh delih. Teško to delo je naša vrla „Glasbena matica“ pod vodstvom koncertnega vodje g. Mateja Hubada izvedla dovršeno. Veliki trud je bil poplačan z velikim priznanjem številnega občinstva, ki je dvakrat napolnilo veliko dvorano „Narodnega doma“, enkrat pa dvorano hotela „Union“. — Kompozicija napravlja hrupen, a ne globok vtisk. Glavna in tudi najčustvenejša ter najbolj zanimiva moč tega dela leži v orkestru. V modernem slogu pisan, nam predvaja orkester lepe in raznobarne slike duševnega razpoloženja. Pri propagiranju orkestra pa zaide Bossi tu pa tam predaleč. Z močno svojo instrumentacijo zakriva solista (sopran in bariton) na mnogih mestih. V solih sploh se najbolj razodeva italijanski čut komponista. Ko zapoje svoje arije, se — pri vsem internacionalizmu vsega dela — odkrito pokaže ljubav do gladkotekoče in zaokrožene melodije. Solistovski part sta z umetniškim razumevanjem absolvirala gospa Henrieta Kury z Dunaja in član slovenske opere gospod Jan Ouřednik. Najmanj zanimiv in originalen je Bossi v svojih zborih. Ugaja mu hrupna, a malo izražajoča pisava. Onega iskrenega in lastnega čustvovanja, kakor pri solih, pogrešamo pri zborih po večini. — „Glasbeni matici“ gre toplo priznanje, da je ljubljanskemu in tudi vnanjemu občinstvu dala priliko, seznaniti se z modernim oratorijskim delom, o katerem se je že daleč po svetu govorilo in pisalo. Jaroslav Foerster.

Srbsko narodno pozorišče in spevoigre. „Srpski književni glasnik“ je prinesel v št. 117 članek P. J. Krstića, ki priporoča srbskemu narodnemu pozorišču v Belemgradu spevoigre. Repertoar naj bi obsegal dobri 2/3 komedije, šale in spevoigre, a 1/3 naj bi ostala za resno dramo in tragedijo. V prvi vrsti pa naj bi se vsekakor gojila narodna drama s petjem, ki naj bi se je lotili srbski dramatski pisatelji. Spevoigra je najuspešnejša dramatska oblika za iznašanje narodnega elementa na pozornico, zlasti v literaturi onih narodov, ki živé tako življenje, kakršno živí naš (srbski) narod. V spevoigri se more jače in realističneje iztikati nacionalni element nego li, recimo, v historični ali socialni drami. Materijal je na tem polju raznovrsten in neizčrpljiv: treba je le, da se najde večča roka, ki ga izbere in uredi. Isto tako je

v naših narodnih pesmih, pripovedkah, bajkah in v tem sličnem mnogo snovi, ki bi se mogla upotrebiti za pozornico . . . Da je srbska spevoigra tudi za blagajnico dobra, treba je samo pogledati številke dohodkov „Gjide“, „Šokice“, „Potere“, „Sačurice i šubare“ itd. — Tako piše Krstić, in mi mu moremo iz svoje večletne gledališke prakse le pritrdjevati. Spevoigre niso le najboljše za gledališko kaso, nego se od igralskih ansamblov naših jugoslovanskih gledališč tudi najboljše igrajo ter ostavljajo v široki, gledališče ljubeči inteligentni masi najugodnejši, najtrajnejši vtisk. Vsak vodja gledališča, ki razpolaga z malimi subvencijami, se mora ozirati na široke narodne plasti, ki gledališče z veseljem polnijo, ter na sposobnost svojih igralcev. Kakšno korist ima narodno gledališče od najboljše moderne ali klasične drame, ki se slabo predstavlja in ki privabi jedva polovico ložnih posestnikov? Kaj pomaga izobrazbi in okusu publike najfinjši gledališki umotvor, ki ga ne prihaja malone nihče uživati? — „Vzgajajte publiko!“ pravijo nekateri, ki nimajo pojma o vodstvu gledališča in ki ne poznajo skrbi za polne hiše; „navajajte občinstvo na dobro, na najboljšo hrano!“ A ti modrijanje ne znajo povedati, kdo naj pokrije deficite, ki jih prinašajo prazne hiše! Tako „vzgajanje“ v gledališču bi moralo trajati pač desetletja, a gledališče bi doživelo med tem pač že davno usodo tistega ribniškega konja, ki je poginil baš tistega dne, ko se je bil docela odvadil jesti! — V Zagrebu izpolnjujeta nad 2/3 repertoira opereta in burka, a imajo še deficite; poljska gledališča imajo le operne stagione, sicer pa goje narodne spevoigre, zgodovinske narodne igre in glume; češka gledališča imajo docela enak repertoar, kakor ljubljanski, t. j. goje opero, opereto in dramo (spevoigre, burke in lažje žaloigre); edino „Narodní divadlo“ v Pragi goji velike opere in najizbranejšo dramo, zato pa ima vzlic najboljše vzgojeni, umetniško omikani in za gledališče uprav plamteče naidušeni meščanski publiko vendarle leto za leto velik deficit. Bogata Češka seveda izlaha pokriva ta deficit, bedna Kranjska pa že par let ne zmore niti 12.000 K več! Naše gledališče nam ohrani, vzdrži in popularizira le narodna spevoigra; zato opozarjamo naše pisatelje na citirani srbski glas ter jih pozivljamo: Iz ljubezni do slovenskega gledališča in do naroda nam dajte čim več dobrih narodnih spevoiger! c. r.

Drugo česko „Narodní divadlo“. Med tem, ko obhaja narodno gledališče v Pragi 22. leto svojega obstanka (dan 20. nov. se vselej proslavi obletnica s Smetanovo „Libušo“), dviga se na Vinogradih nova velika stavba drugega narodnega gledališča in raste pred našimi očmi; dozidali so že do lož. Tekom leta se dvigne torej poleg cerkve sv. Ljudmile drugo svetišče češke Talije. Sploh je gledališko vprašanje v Pragi zdaj zelo razvito in vsi oddelki mesta mislijo na zgradbe novih gledališč, ker stara, mala gledališča razvitemu okusu českega občinstva več ne zadostujejo in ker Čehi dobro razumejo vzgojevalni pomen gledališča. Ko se na Vinogradih dozida II. nar. divadlo, razdeli se delovanje najbrž tako, da bo v I. drama, tu pa opera; vendar se o tem še zdaj premišlja in debatira. Pri nas pa se je dobil voditelj politične stranke, ki odreka slovenskemu gledališču vsako narodno in kulturno pomembnost! Naj bi se šel dotični prvak informirat na Češko in Moravsko, koliko nacionalnega in kulturnega pomena je za Čeha vsako gledališče po najmanjših mestih in trgih! Žalostno je, kadar začnemo kritikovati slepec barve in osel glasbo!

Dve češki dramatski noviteti. V Narodnem divadlu so imeli v poslednjem času dve važni premijeri: „Bratrstvi“, napisala ga. M. Maličová (sestra gdične.

Noskove, ki je lani igrala v Ljubljani) in „Lucerna“ znane pisateljice Jiráskova. „Bratrstvi“ je moderno-socialno delo. Pisateljica odkriva nazore fantastično-dekadentske, anarhistične mladine, ki hoče živeti v svobodni ljubezni, v bratstvu, enakosti. Pisateljica dokazuje, da je treba tudi ljudi, ki se pri tem vzdržijo na višku človeka, kar pa ne more biti, če je bratstvo samo na jeziku. Teorija in praksa prideta navskriž. Igra je imela popoln uspeh, kritika pa jo je sprejela pohvalno. To je morda najboljše česko dramatično delo, kar jih je prišlo iz ženskih rok. Še večjo slavo pa je žel pisatelj Jirásek s svojo „Lucerno“ (laterna). Pisatelj je že znan po svojih zgodovinskih povestih in igrah (Jan Jižka, Gero, Psohlavci itd.) in je izredno plodovit pisatelj. V svoji poslednji igri je hotel podati „kos českega življenja iz časov robote in tlake.“ Igra se ne naslanja na noben zgodovinski fakt, ampak je vzeto splošno tedanje življenje, pomešano celo z bajeslovnimi bitji. Scenerija in živa fantazija delujeta mogočno. Občinstvo jo je sprejelo z navdušenjem in prirejalo pisatelju glasne ovacije. — Pripravlja se noviteta „Glej človek“, delo češke pisateljice.

Dve poljski dramatski noviteti. Na poljskih odrih se igra z uspehom dve noviteti: Górczyskega „Bagienko“ in Kaweckega „Pajak“. V prvi drami hoče mlad entuzijast, študent, rešiti iz blata padlo žensko. Kakor v Macharjevi „Magdalen“, se tudi ta psevdoojnak spre z vsemi prijatelji in sorodniki, a koncem koncev zadošča le nekaj besed bivšega ljubimca, in ženska-ideal se vrže zopet v nemoralno blato . . . Druga igra se vrši v literarnem ozračju. Rostecki, literat, tiči s polovico svoje duše v svoji rodbini, a z drugo išče zvez s študentko Žano. Tako koleba med ženo in ljubico, pred gledalci pa se vrsti cela galerija raznih tipov poljskih literatov in umetnikov, bohemov in domišljavih zelencev. V vsej igri je mnogo meglenega in nejasnega.

Zveza čeških igralcev, ki se je ustanovila l. 1885, slavi letos dvajsetletnico svojega obstanka. Koncem prvega leta je imela zveza 12.000 K imetka, danes pa premore že 200.000. L. 1904. je izplačala igralskim invalidom 10.451 K podpore. Prvi predsednik jej je bil umetnik Vojta Slukov, drugi Karel Šimanovski in od l. 1905 dalje starosta čeških dramatskih umetnikov, g. Josip Šmaha. Tako imajo češki igralci močno organizacijo ter so za dobo starosti preskrbljeni. Prvi so se bili na Češkem organizirali časnikarji, nato takoj igralci in dve leti za temi še pisatelji. Te tri korporacije dokazujejo, kakšnega pomena je samopomoč! V Slovencih so se organizirali časnikarji in pisatelji skupno; naši igralci pa čakajo menda, da se jih k organizaciji prisili!

M. Gorkij: Otroci solnca. Ta najnovejša drama Gorkega, ki jo je spisal baje v ječi, je gledališka senzacija na Ruskem. Premijera v „Umetniškem gledališču“ v Moskvi je bila silno burna. Prizor, kjer se prikazuje izgred delavcev, je izval tolik protest publike, da se je drama le siloma doigrala. Ravnateljstvo je hotelo ta prizor pri reprizi izpustiti, a Gorkij je vso dramo umaknil. Kakor z „Dačniki“, tudi s to dramo Gorkij ni dosegel pričakovanega uspeha.

Leonid Andrejev: K zvezdam! Odlični moderni ruski novelist in črtičar Leonid Andrejev je spisal dramo „K zvezdam!“ Dejanje se vrši v sedanji revolucionarni in krvavi dobi na Ruskem. Glavne osebe so astronom Ternovski, ki se zanima le za nadzemeljsko, z zvezde, njegov sin Nikolaj, ruski revolucionar, in Nikolajeva zaročenka, Maruša, ki živita in umreta za osvobojo Rusije. Drama se uprizori v Moskvi, če to dovoli cenzura,

Evgenij Čirikov: „Kmetje“. Mladi, a že popularni ruski pisatelj in dramatik Čirikov je spisal novo dramo „Kmetje“. Njegovo dramo „Židje“ so igrali koncem februarja t. l. tudi že na Dunaju. Pri nas je uprizoritev „Židov“, žal, nemožna.

Hudožestveni teater v Moskvi prireja v Berolinu dramske predstave z velikanskim uspehom. Berolinska kritika in publika priznavata odkrito, da presegajo ruski igralci daleko vse nemške, ker igrajo z največjo priprostostjo in naravnostjo. Tu ni nič narejenega, insceniranega, teatralnega. Doslej so igrali Rusi Alekseja Tolstega dramo v stihih „Car Fedor Ivanovič“ in Antona Čehova „Stric Vanja“. Rusi so prinesli v Evropo tudi moderni igralski slog, ki ga gotovo sprejmó tudi nemški in drugi gledališki umetniki.

Gabriel d' Anunzio: Il segno di un tramonto d' autunno (Znak jesenske vihre). V Livornu so igrali prvič 2. decembra m. l. to veliko tragično sliko v stihih iz zgodovine Venecije. Anunzio je dosegel baje s to dramo uspeh, dasi je drama zelo krvava.

ANDRIJA FIJAN.

UMETNOST.

Ivan Grohar: „Postojnska jama“. V hotelu „Union“ je bila par dni razstavljena velika Groharjeva slika „Postojnska jama“, namenjena za razstavo v Londonu. Slika je izvršena v čistemodernem slogu, po načinu Segantinija le s — špahtlom. Vtisk, ki ga dela ta v mračnem, zakajenem tonu izgotovljena slika, na kateri je razsvetljen le levi kot, dočim je vse drugo poltemno, je prav dekorativen in dokazuje, da stopa Grohar vztrajno dalje po potu najskrajnejših dunajskih secesionistov. Kipar Fr. Berneker izvršuje za isto razstavo soho „Kranjica“.

NAŠE SLIKE.

Kondratenko: Noč v Krimu. (Umetniška priloga). Najlepše podnebje v Rusiji je v Krimu, kjer so prijetno tople noči, čisto ozračje in najkrasnejša vegetacija. Krim je najprijubljenejše rusko letovišče. — **Evgen Blaas: Prijateljci.** (Umetniška priloga). Slikar Blaas je znan kot slikar italijanskih deklet iz naroda. Nebroj črnookih lepotic v narodni obleki je že naslikal Blaas ter podal s tem mnogo študij iz italijanskega narodnega življenja. — **Josip Stritar.** Fotografija iz dobe dunajskega „Zvona“, ko je stal današnji 70-letni jubilar na čelu našega slovstva. — **Pavel Jovanovič: Boško Jugovič.** Prizor iz slavne zgodovine junaških Srbov! Na čelu srbskih vitezov leti vojvoda Jugovič na svojem krasnem belcu in z zastavo v roki proti dušmanu! V smrt za domovino! Srbska narodna pesem je ohranila večer spomin na lepega junaka Jugoviča — **Gvidon Reni: Arhangelj Mihael.** Ta krasna slika visi v rimski cerkvi ter je prvi, največji umotvor italijanskega umetnika. Boj luči s temo! — **Luče in Solčava** v divni soteski pred Logarsko dolino sta dva najlepša kraja krasne slovenskoštajerske domovine. Tu so obenem najprijetnejša letovišča. — **P. C. Batoni: Marija Magdalena.** Lepa spokornica v samotnej jami! Ker je veliko ljubila, jej je bilo veliko odpuščeno! Koliko pesnikov in dramatikov je že opevalo usodo te krasne žene! — **Izkopine na Dunajski cesti.** (3 slike). — **Ravnatelj Andrija Fijan,** prvi jugoslovanski gledališki umetnik.

„Žensky Obzor.“

Revue českých žen. Vychází desetkrát ročně. Roční předplatné K 4. Jednotlivá čísla 40 h. Redakce a administrace Pracha, III., Thunovska ul. 20.

Glas

Matice Hrvatske.

Izlazi dva puta na mjesec. Cijena mu je za članove „Matice Hrvatske“ 3 K, za nečlanove 4 K. Naročnina se pošilja ali poverjenikom ali upravništvu „Matice Hrvatske v Zagrebu.

Josipina Schumi

tovarna sladčic in kanditov

v Ljubljani.

Vsakovrstne času primerne predmete, kakor:

čokolado,

Vse v izborni kakovosti ter po kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Priporočam p. n. čast. gosp. trgovcem in slav. občinstvu svojo največjo, najcenejšo zbirko sladličarskih izdelkov.

fine bonbone,
pecivo itd.

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna
Založna knjigarna
Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno.
Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin
DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačila, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrt leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna petil-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru.